Posamezni izvod 40 grošev, mesečna naročnina 2 šilinga

V. b. b.

SLOVENSKI vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

IZ VSEBINE:

Koroški problem — interesanten odgovor jugoslovanskega znanstvenika
Otroška leta — M. A. Nexö
Zapiski izpod vešal — J. Fučik
Ta veseli dan ali Matiček se ženi — A. T. Linhart
Zvita žena — F. Bevk

LETNIK VI | CELOVEC, SOBOTA, 8. XII. 1951 | ŠTEV. 87 (456)

Enake dolžnosti morajo odtehtati enake pravice

V volilnem boju pred kmečkozborniškimi volitvami smo podrobno dognali, v kakšni meri je kmetijska zbornica naše kraje načrtno zapostavljala in v prid nemškemu ozemlju in v korist nekaterih posameznikov okoli Steinacherja, Glantschniga in Maierhoferja gospodarsko občutno oškodovala. Z volitvami so postala dejstva popolnoma jasna in pregledna. Kmetje naših krajev so doslej imeli sicer enake dolžnosti, pravice do soodločanja o gospodarskih vprašanjih pa niso imeli. Pomoč so jim odmerjali drugi. Navzlic temu, da kmetovalci tega ozemlja vsled zapostavljanja že desetletja zaostajajo za občim razvojem v deželi in da jim je nacizem prizadejal neprecenljivo gospodarsko škodo, so jim odmerjali pomoč baš isti, katere tudi nacizem ni pustil brez koristi. Številni primeri so potrdili, da je severni del Koroške dobil razmeroma tri do petnajst krat več podpor in gospodarske pomoči, kakor pa južni kraji dežele. Da je torej bila doslej agrarna politika v službi germanizacije in gospodarskega nasilja nad slovenskimi kmeti, je tudi široki javnosti prav tako očitno, kakor bi bilo sedaj za merodajne koroške kroge nujno, da bi v demokratični državi take metode temeljito odpravili.

Vendar izgleda, da je tudi najmerodajnejšim činiteljem v deželi bilo dosedanje početje kmetijske zbornice prav in po volji. Že takoj po objavi smo opozarjali na zakon o kmetijski zbornici in na odredbo, ki določa sedeže in območja okrajnih kmečkih zbornic ter število članov njihovih odborov. Opozarjali smo in dokazovali, da omenjeni zakon in odredba odvzemata slovenskim kmetom enakopravni položaj v kmetijski zbornici in v okrajnih kmečkih zbornicah. Navzlic temu pa je ostalo pri tem, kar je bilo protiustavno in protidemokratično sklenjeno. Zveza slovenskih zadrug nima svojega zastopnika v kmetijski zbornici, uradni jezik po vseh ustanovah kmetijske zbornice je nemščina, območja okrajnih kmečkih zbornic so določena tako, da so zastopniki slovenskega ozemlja nujno potisnjeni v manjšino in da si bodo dosedanji mogotci spet lahko prilastili svoje komandne položaje.

Rož in Gure sta v celovškem okraju dala 40% volilcev, zato bi jima v okrajni kmečki zbornici pripadalo pet mandatov. Kmečka gospodarska zveza je temu področju priborila dva zastopnika, ostale tri stranke pa skupno samo enega. Zgornji Rož in Spodnja Zilja sta v beljaškem okraju dala nad 30% volilcev. Zato bi morala v okrajni kmečki zbornici dobiti 4 mandate. Dobila sta pa enega, kajti zastopnika Unabhängige Bauernschaft ogromna večina kmetov Zgornjega Roža in Spodnje Zilje ne prizna kot svojega zastopnika. Devet občin na severni strani velikovškega okraja ima v okrajni kmečki zbornici ravno toliko zastopnikov, kakor pa trinajst občin južno od Drave. Da je tako nesorazmerje med glasovi in mandati povzročila edino omejena odredba deželne vlade, je jasno, kakor je tudi jasno, da moramo krivca za odvzem avtomatičnega zastopnika Zveze slovenskih zadrug iskati v koroškem zakonodajalcu — deželnem zboru. Koroški deželni zbor v svoji celoti in koroška deželna vlada sta s tem svojim zadržanjem prilepila v črno knjigo germanizacije, gospodarskega zapostavljanja in oškodovanja slovenskih kmetov novo stran.

Kljub temu pa je kmetom, ki so se pri volitvah združili v KGZ, uspelo izbojevati celo v okviru sedanjega nepovoljnega zakona razveseljive uspehe. Iz priborjenih pozicij se bodo izvoljeni mandatarji KGZ nedvomno odločno zastavili tudi za spremembe tistih določil v novem zakonu, ki ne upoštevajo demokratičnega načela, da morajo enake dolžnosti odtehtati tudi enake pravice. — Merodajni v deželi, v tem primeru deželna vlada in deželni zbor, pa bodo imeli priložnost, da pokažejo, ali so pripravljeni popraviti krivico in omogočiti kmečkemu prebivalstvu naših krajev enakopravnost v vprašanju uradnega jezika v ustanovah kmetijske zbornice, zastopstva slovenske zadružne organizacije v zbornici in okrajnih predstavništev po vidikih, kakor jih je zakon uveljavil za severni del dežele.

Sovjetska zasedba Nemčije

Informacijska služba zahodnonemške vlade je sporočila, da so Rusi začeli podaljševati betonske pristajalne proge na svojih letališčih v Vzhodni Nemčiji na 2.800 metrov. Take proge so primerne za vzletanje in pristajanje reakcijskih lovcev in bombnikov. Informacijska služba zatrjuje tudi, da ima Sovjetska zveza v Vzhodni Nemčiji deset letalskih divizij ali približno 1.500 letal, od katerih je približno tretjina na reakcijski pogon. Po istih vesteh štejejo sovjetske čete v Vzhodni Nemčiji 330.000 mož.

Vprašanje nemških volitev

Poseben odbor Glavne skupščine Organizacije združenih narodov razpravlja o možnostih za izvedbo svobodnih volitev po vsej Nemčiji. Delegacije Združenih držav Amerike, Velike Britanije in Francije so predložile skupen predlog, po katerem naj bi nadstrankarska komisija, sestavljena iz članov OZN, preverila možnosti in pogoje za izvedbo takih volitev.

Razpravo o tem vprašanju je začel v posebnem odboru švedski zastopnik Unden, ki je podprl predlog treh zapadnih velesil in izjavil, da je enotnost Nemčije eden najbolj važnih pogojev za stabilizacijo Evrope. Posamezni delegati so zaenkrat odklonili razpravljanje, ker smatrajo, da je treba najprej zaslišati zastopnike vseh zasedbenih področij Nemčije. Odbor bo s svojim delom nadaljeval šele potem, ko bodo zavzeli svoje stališče nemški zastopniki.

Iz Berlina pa poročajo, da je vzhodnonemška vlada odklonila načrt, po katerem naj bi mednarodna komisija na licu mesta proučila pogoje za izvedbo volitev.

Stockholm. — Poveljnik poljske ladje Leon Rusjecki je 3. decembra dopoldne odklonil povratek v domovino. Poročen je s Švedinjo in ima tudi dva otroka.

Proračunska razprava v parlamentu

Vsako leto enkrat razpravlja parlament o letnem proračunu države in prav ta razprava je ena izmed najbolj zanimivih za vsakogar. Saj ob taki priložnosti zastopniki ljudstva — ali bolj točno povedano zastopniki posameznih strank — odločijo in določijo, koliko bo država izdala za to ali za drugo stvar, kje in kako si bo preskrbela potrebna sredstva. Proračunska razprava torej tudi dožene, kako visoki bodo davki, ki jih bomo plačevali v naslednjem letu, kakšne bodo in koliko bodo znašale posamezne rente in podpore. V državnem proračunu je vse to določeno seveda le v grobih obrisih, kljub temu pa je odločilnega pomena, ker pristojni referent ali urad pozneje ne more več zvišati sredstev, ki jih določa proračun.

Po vsem tem je jasno, da vsak posameznik z zanimanjem spremlja dogodke v parlamentu, ker ga vsekakor zanima, kako namerava država pomagati kmetijstvu, koliko ima smisla in razumevanja za socialno skrbstvo, kje in kako bo skrbela za kulturni dvig v državi, kako se bo v bodoče razvijalo razmerje med cenami in plačami. Prav tako posamezniku tudi ni vseeno, kako bodo državni uradniki gospodarili z državnim premoženjem, ker je vsekakor razlika, če na državne stroške kupujejo luksuzne avtomobile, ali pa s tem denarjem skrbijo za izboljšanje življenjske ravni celotnega prebivalstva, v prvi vrsti delavca in malega kmeta, ki sta doslej bila le državljana druge vrste.

Spet se je v parlamentu začela razprava o proračunu in vsi budno spremljamo delo tako imenovanih ljudskih zastopnikov. Toda doslej še ni bilo videti in slišati zadovoljivih ukrepov. Poslanci so sicer protestirali proti kršitvi zavezniškega sporazuma s strani sovjetske zasedbene sile, ki je na demarkacijski črti neutemeljeno zadržala nekega poslanca, nadalje so se v parlamentu odločili, da bodo z razpravo nadaljevali tudi v nedeljah, v glavnem pa se je izkazalo, da so tudi tokrat v ospredju le medsebojni napadi zastopnikov posameznih strank. Že na prvi seji so se poslanci namreč obmetavali s psovkami „fašist", „veleizdajalec" in podobno. Da v takem vzdušju ni mogoče stvarno in pozitivno razpravljati o tako važnih vprašanjih kot je državni proračun, bo vsakomur jasno.

V podrobnem doslej še niso razpravljali o posameznih poglavjih, marveč so imeli opravka z novimi oziroma dodatnimi predlogi posameznih odborov ali zvezne vlade. Vlada je namreč predložila 14 novih zakonskih osnutkov, ki bodo poslance zaposlili precej časa. Tudi proračun predvideva nove postavke — med drugim 20 milijonov šilingov za popravo škode političnim pregnancem in poldrug milijona šilingov za dograditev dunajske cerkve sv. Štefana —, pri katerih se bo razprava gotovo zavlekla. Prav tako je predložil dodatne predloge finančni in proračunski odbor, po številu kar 23, od katerih eden predvideva znižanje števila službenih vozil, kar bi bilo zelo za pozdraviti.

Torej bodo imeli poslanci dovolj dela in bližnja bodočnost bo pokazala, kako so si zamislili voditi državo v letu 1952. Pričakujemo, da ob končani razpravi ne bodo poročali le o velikem številu sej in še bolj številnih govorih, marveč o tem, kako so dejansko opravili svoje odgovorno delo — v prid in korist celi državi, vsem državljanom. In ravno tukaj bi bilo umestno, da bi končno enkrat parlament spregovoril tudi o vprašanju koroških Slovencev, ki še vedno zaman čakamo na uresničitev tiste enakopravnosti, ki je v drugih državah dana in zajamčena sleherni narodnostni skupini.

Novo gibanje v Italiji

V Rimu je ustanovljeno novo gibanje z naslovom „Demokratični intelektualci", v katerega so stopili med drugim bivši predsednik vlade Feruccio Pari, zgodovinarja Gaetano Saldemini in Luiggi Salvatoreli, znani politični delavec in pisatelj Ignazio Sillone ter veliko število javnih delavcev in književnikov različnega političnega prepričanja.

Novo gibanje zastopa mnenje, da resničnega ljudskega napredka, celo ekonomskega in socialnega, ne more biti, če ga ne spremlja duh svobode. Člani gibanja so sklenili organizirati konference in sestanke, na katerih bodo žigosali fašistično ideologijo in vse poskuse, da bi zatrli svobodo in neodvisnost.

Churchill dobil le majhno večino

Spodnja zbornica je izrekla zaupnico Churchillovi vladi in zavrnila z 296 proti 274 glasovi cenzurno resolucijo laburistov proti novi stanovanjski politiki, ki jo napoveduje konservativna vlada. Z istim izidom glasovanja je zbornica odobrila načrt, ki predvideva zgraditev večjega števila stanovanj, določenih za prodajo in ne za najem. Odstotek hiš za prodajo bo smel doseči polovico vseh gradbenih del.

Večina, ki jo je dobil Churchill, znaša samo 22 glasov in je najšibkejša, kar jih je doslej dosegla konservativna vlada. Med debato je bivši laburistični minister Hugh Dalton obtožil konservativce, da so izdali svojo predvolilno obljubo, da bodo zgradili 300 tisoč stanovanj.

Stepinac izpuščen

V zadnji številki smo objavili odgovor maršala Tita na vprašanje ameriškega radio-komentatorja Pearsona o usodi zagrebškega nadškofa Stepinca. Kakor znano je maršal Tito v tem odgovoru dejal, da bo Jugoslavija v kratkem rešila to vprašanje. Dva dni za tem so iz Beograda poročali, da je bil Stepinac že izpuščen in se nahaja v svojem domačem kraju Krašiču.

Indija bo zastražila mejo

Iz dobro obveščenih krogov so sporočili vest, da Mao Tse Tungove čete vztrajno in metodično zasedajo Tibet in so v zadnjih dneh prišle že do meje pri Sikkmu in Budnanu. Nadalje poročajo, da napredovanje kitajskih čet ne predstavlja nevarnosti za Indijo, ampak je njihov namen samo ta, da bodo imeli Kitajci nad Tibetom samo večje nadzorstvo. Kljub temu bo indijska vlada podvzela vse potrebne ukrepe, da okrepi do sedaj nikoli zastraženo mejo. Pri tem ne mislijo na namestitev večjih vojaških formacij, ker je bila Himalaja vedno dovolj varen naraven branik, ki je samo šest mesecev letno prehoden in še to samo na petih ali šestih mestih.

Spremembe v ameriških poslaništvih

V prihodnjih 6 mesecih bodo na poslaništvih ZDA v Evropi napravili precej sprememb. Voditelji zunanjega ministrstva s tem v zvezi niso hoteli uradno potrditi možnost izprememb, ker je imenovanje poslanikov predsednikova naloga. Vendar se zdi, da bodo preosnovali sestav ameriških diplomatov v Rimu in Ankari.

Glede premestitev obstoja mnenje, da bodo podtajnika za vprašanje Bližnjega vzhoda Georga Mc Cheea poslali v Ankaro v zameno za tamkajšnjega poslanika Georga Wadswortha, medtem ko bodo slednjega odpoklicali v zunanje ministarstvo in mu nato dodelili v Evropi neko drugo nalogo.

Zdi se, da bo tudi sedanji poslanik Stanton Griffis še pred enoletnim bivanjem v Madridu v svojstvu poslanika premeščen. Vendar doslej še ni točnejših poročil glede njegovega bodočega mesta.

PO ŠIRNEM SVETU

London. — Liberalni list „Manchester Guardian“ se peča z nasprotovanjem angleških sindikatov proti zaposlitvi italijanskih rudarjev v angleških rudnikih in pravi, da bi bilo treba sindikate „prepričevati“, naj to nasprotovanje opuste.

Rim. — Po najnovejših uradnih podatkih, ki jih je objavil italijanski statistični institut, ima Italija 47,020.000 prebivalcev.

Guatemala. — Severnovzhodno od Guatemale se je neko nizko leteče privatno letalo zaletelo v množico 13 ljudi. 9 oseb je bilo na mestu mrtvih, pilot pa je ostal popolnoma nepoškodovan.

Buenos Aires. — V Buenos Airesu je minuli ponedeljek izbruhnil ogromen ogenj in je neko veliko moderno blagovno trgovino popolnoma uničil. 8 mož od požarne brambe in 2 drugi osebi so požrli plameni.

New York. — Minuli ponedeljek je bil prvi sestanek mednarodne konference industrijcev. Govoril je bivši upravnik ECA Paul Hoffmann. Na konferenci sodeluje nad 300 voditeljev ameriške in zapadnoevropske industrije.

Pariz. — V začetku tega tedna so se sestali predstavniki 15 arabskih in azijskih držav. Sporazumeli so se, naj vsaka delegacija svobodno glasuje pri volitvi novih članov Varnostnega sveta. Glede gospodarskega in socialnega sveta so se sporazumeli, da bodo prosto glasovali za Egipt ali Burmo pri prvem glasovanju, dočim bodo pri drugem glasovanju glasovali vsi za onega kandidata, ki bo imel največ možnosti.

London. — Na strehi palače Buckingham je nastal precej obsežen požar. Ogenj je povzročil ogromno dima, vendar so ga pogasili že v 20 minutah.

Teheran. — Perzijski medžils je izrazil svojo podporo Egiptu in njegovi borbi proti Veliki Britaniji. V skupščini so prebrali brzojavko egiptovskega parlamenta, ki obtožuje Britance „barbarskih akcij, masakriranja civilnega prebivalstva in skrunjena bogoslužja“.

Manila. — Na otoku Kamigun severno od Mindanaca v Filipinih je začel bruhati vulkan. „United Press“ je od voditeljev Rdečega križa zvedel, da so našli 144 zoglenelih trupel. Opazovalci so mnenja, da je bil izbruh požara podoben po svojem obsegu eksploziji atomske bombe.

Pan Mun Jom. — United Press poroča, da se je zvedelo iz krogov Združenega poveljstva in kitajsko-severnokorejske delegacije, da so Kitajci in Severnokorejci storili prve korake za izmenjavo velikega števila vojnih ujetnikov.

Teheran. — Perzijska vlada je sklenila priznati egiptovskega kralja Faruka tudi za kralja Sudana.

Pariz. — Z znanega Eiffelovega stolpa v Parizu, ki je 120 metrov visok, je minuli torek z namero samomora skočila neka 50-letna Francozinja. Ona je 34. oseba, ki je do zdaj skočila ali padla s te zgradbe.

Ankara. — V zvezi s prisilnim izseljevanjem turške narodnostne manjšine, ki ga izvaja bolgarska vlada, je ponovno prišlo do zamenjave not. Bolgarska vlada je obtožila Turčijo, da je povzročila to izseljevanje ter sedaj ovira prihod izseljencev na turško ozemlje. Turška vlada je zavrnila bolgarsko trditev kot kleveto. Turška nota trdi, da je bolgarska vlada nameravala prisiliti Turčijo, naj sprejme 250.000 Turkov iz Bolgarije, s čimer je želela dezorganizirati turško gospodarstvo.

Pariz. — General Eisenhower je v dopoldanskih urah minulega torka sprejel v prostorih svojega generalnega štaba štiri atomske strokovnjake, katerim je priredil tudi kosilo. Gre za atomskega strokovnjaka Roberta Oppenheimera, Leea Dudridgea, Charlesa Lauristona in Walterja Whitmana.

Rovigo. — Zaradi poplav je moralo doslej zapustiti svoje domove 120.000 ljudi. Izselili so se v razne severne italijanske pokrajine kakor tudi v Srednjo Italijo. Iz Adrije so izselili 59 odstotkov prebivalstva, medtem ko so iz 31 občin Polesine izselili povprečno 65 odstotkov poplavljencev. V nekaterih občinah kakor n. pr. v Donadi so izselili 97 odstotkov, v Rosolini 96, v Gavellu 95 in v Lorei 94 odstokov.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja Rado Janežič. Tiska Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H. Klagenfurt. Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, 2, Postschließfach 17.

Poročila UNESCO

Kulturna ustanova Organizacije združenih narodov UNESCO je objavila zanimive statistične podatke o tisku, radiu, televiziji in filmu v svetu. V obširni knjigi „Poročevalska služba po vsem svetu“ so na 225 straneh podrobno obdelana vsa štiri področja, ki služijo poročanju.

Časopisi

Iz zgoraj navedene knjige je razvidno, da obsega skupna naklada dnevnih časopisov po vsem svetu 224 milijonov izvodov. Od teh imajo Združene države Amerike 1780 dnevnikov, Indija 300, Brazilija 220, Argentina 180, Francija 164, Velika Britanija 121, Švica 117, Kanada 111, Mehika 98, Belgija 46 itd. Statistični podatki iz Sovjetske zveze ne razlikujejo med dnevnimi in drugimi časopisi, zato navaja poročilo UNESCO za Sovjetsko zvezo le skupno število vseh publikacij, katerih je 7700. Čeprav imajo ZDA največje število dnevnikov, kupijo v Severni Ameriki le 25 odstotkov svetovne naklade, medtem ko jih Evropa potrebuje 53 odstotkov. Seveda so za tiskanje vseh teh časopisov potrebne ogromne količine papirja in več kot polovico vsega tega dobavlja Kanada sama.

Radio

Amerika vodi seveda tudi na področju radia, saj imajo Združene države Amerike 53 odstotkov vseh radijskih sprejemnikov, medtem ko jih na Evropo odpade samo 35 odstotkov, na Južno Ameriko, Azijo in Afriko skupaj pa celo le borih 11 odstotkov. Kako je ta panoga razširjena v ZDA, kaže dejstvo, da pride povprečno na 1000 prebivalcev 620 radio-aparatov. Znani so celo številni primeri, da ima posamezni družinski član, pa čeprav živijo vsi v istem stanovanju, vsak svoj lastni aparat.

Televizija

V posameznih državah - poročilo UNESCO jih navaja 17 — se hitro razvija in širi tudi televizija, pri kateri prav tako prednjačijo ZDA, kjer so našteli 13,4 milijona televizijskih aparatov. Velika Britanija razpolaga z 1 milijonom aparatov, v Sovjetski zvezi jih imajo 50.000 v Franciji pa 30.000.

Film

Filmska industrija je že v velikem obsegu zajela svet in je mnogo držav, ki izdelajo letno kar lepo število filmov. Največ jih izdelajo Združene države Amerike, na drugem mestu v filmski proizvodnji je Indija, za njo Japonska, Italija, Francija itd. Eno prvenstvo pa si je vsekakor zagotovil Izrael in sicer v obiskovanju kino-predstav. Povprečno namreč gre sleherni državljan Izraela letno 38 krat v kino. Tudi prebivalci majhne državice Kostarika prav pridno zahajajo v kino in znaša številka povprečnih obiskov 30, medtem ko si Anglež letno povprečno 29 krat ogleda „čudeže“ na platnu.

Ameriški dijaki in zemljepis

Pri neki anketi med dijaki ameriških srednjih šol o ugotovili, da dijaki zelo slabo poznajo geografijo sveta. Nad polovica dijakov, ki so jih izpraševali za anketo, ni znala niti približno povedati številke prebivalstva Združenih držav Amerike. Eni so to število cenili celo na 500 milijonov, samo 5 odstotkov jih je odgovorilo, da se to število suče med 100 in 200 milijoni. Večina dijakov ni znala našteti vseh ameriških držav, a poznavanje evropske geografije je bilo še slabše. Od 4752 študentov zadnjega razreda srednjih šol jih je samo 7 pravilno naštelo države, ki meje na Jugoslavijo. Nekateri so med sosedi Jugoslavije naštevali tudi Portugalsko, Belgijo, Egipt in celo Mandžurijo. Objava teh poraznih rezultatov je močno razveselila Francoze, ki so jih doslej splošno smatrali kot največje ignorante v geografiji.

Washington. — Uprava za gospodarsko sodelovanje je objavila, da je izdala Franciji začasno nakazilo v znesku 55 milijonov dolarjev, s katerim ji bo pomagala kriti dolarske izdatke za blago, ki ga nujno potrebuje.

Izseljenci, pozor

Vse bivše izseljence opozarjamo, da poteče z 31. decembrom 1951 rok za vlaganje zahtev po povračilnem zakonu. Vsi, ki še niste vložili zahtev za povračilo svojega po nacistih zaplenjenega premoženja, napravite to nujno do konca tega leta.

Prav tako tudi opozarjamo, da se vsi izseljenci v svojem lastnem interesu prepričajo, če obsega zemljiška knjiga res vse parcele. Pri tem izrecno opozarjamo, da v mnogih primerih niso bile prepisane vse vložne številke in je treba povsod, kjer to ni bilo izvršeno, napraviti novo prošnjo za povrnitev na povračilno komisijo deželnega sodišča v Celovcu.

Hkrati ponovno opozarjamo, da naj vsi, ki še niso zaprosili za „Opferausweis“, to takoj storijo, ker rok za vlaganje prav tako poteče s koncem tega leta.

Zveza slovenskih izseljencev

Slovenska prosvetna zveza naznanja

Interesanten odgovor jugoslovanskega znanstvenika

Koroški problem

Tržaški dnevnik „Corriere die Trieste“ je objavil 7. novembra t. l. dopis nekega Wolfganga Oberleitnerja o ozemeljskih vprašanjih na Koroškem, v katerem pa so bile trditve, ki nikakor ne odgovarjajo dejstvom. Nato je poslal dr. Stanko Škerlj z ljubljanske univerze o istem vprašanju članek, ki ga je zgoraj omenjeni list objavil dne 22. novembra 1951. Ker predstavlja dopis dr. Škerlja tudi odgovor na razne članke v nekaterih avstrijskih časopisih, ga ponatiskujemo tudi v našem listu:

V „Corriere di Trieste“ je izšel 7. novembra članek, datiran na Dunaju, o „Ozemeljskem problemu Koroške“. Ime gospoda Wolfganga Oberleitnerja, ki je podpisal dotični članek, mi je nepoznano; majhno spoštovanje, ki ga kaže do natančnosti pri navajanju dejstev, ki so že ugotovljena, ali ki se lahko ugotovijo, mi odvzema vsako željo, da bi se spustil z njim v diskusijo. Toda bralci „Corriere di Trieste“ pa že zaslužijo večje obzire, kakor tudi glavni predmet omenjenega poročila: usoda Slovencev na Koroškem in njihovega ozemlja. Prosim za gostoljublje „Corriere“ zaradi tega, da bi dal bolj točne informacije o problemu, za katerega Jugoslovani želijo, da bi bil končno pravično rešen in ki brez njihove krivde, da, celo proti njihovim miroljubnim naporom postaja zopet živ in boleč. Seveda se bom moral pri tem naslanjati na neke trditve g. Oberleitnerja, ker ravno njegov članek zahteva, da se stvari prikažejo v pravi luči.

Popolnoma je netočno, da vsebuje izjava Moše Pijade, enega izmed podpredsednikov Predsedstva jugoslovanskega parlamenta „definitivno odpoved Jugoslavije južni Koroški in **slovenski manjšini, ki živi v tamkajšnji pokrajini** (podčrtano od mene). Odpovedati se slovenski manjšini na Koroškem bi pomenilo vsekakor dezinteresirati se za njeno usodo, prepustiti jo popolnoma germanizaciji. Nihče v Jugoslaviji ne misli na takšno stvar, nihče ni rekel nikdar podobne stvari; in ravno izjava Moše Pijade pove ravno nasprotno, in sicer: Jugoslavija se bo odpovedala ozemeljskim zahtevam do Avstrije pod pogojem, da bi na Koroškem tako ravnali kot ravnajo z manjšinami v Jugoslaviji. Torej: nobena odpoved slovenski manjšini, pač pa budno zanimanje za njeno usodo; kajti odpoved ozemeljskim zahtevam sama je vezana na pogoj, kar je po sebi umevno, da pravično ravnajo s slovenskim prebivalstvom na omenjenem ozemlju. Netočnost v tej točki, ki jo je zakrivil dunajski dopisnik v svojem poročilu, je največje važnosti, ker se vse njegovo izvajanje naslanja na izjavo Moše Pijade. Nedopustno je namreč navajati zelo važno izjavo in pri tem zamolčati njen bistveni del. Res je, da pisec v istem članku naekoliko pozneje namiguje na ta „edini pogoj“, ki ga postavlja Moša Pijade, toda omenja ga samo mimogrede in prehaja preko tega kakor preko dejstva brez posebne važnosti. (Ali pa je morda nameraval reči, da je ta pogoj že izpolnjen? Kmalu bomo pokazali, v kakšnem duhu odgovarjajo v Avstriji, če sodimo po časopisnih glasovih, na najbolj dobrohotne jugoslovanske predloge).

PLEBISCIT LETA 1920

Zadržal se bom pri tem, kar navaja poročilo W. O. o plebiscitu iz leta iz leta 1920, mimogrede samo zaradi majhnega popravka. Leta 1919 so z jugoslovanske strani postavljali „obsežne ozemeljske zahteve“ ne samo „na vso pokrajino južno od Drave“, kot trdi poročilo, temveč na vso kotlino Celovca, kot je bilo razumljivo, ker so temeljile navedene zahteve na dejstvu, da je večina prebivalstva južne Koroške slovenska po poreklu, običajih in tudi po govoru. Toda kar je važno pri tej stvari, je dejstvo, da je tudi v tem plebiscitu žalostnega spomina dobila Jugoslavija večino glasov v vsej pokrajini južno od Drave.

Smo pač zmeraj pripravljeni, da se spustimo v resno razpravljanje o omenjenem plebiscitu. Prisiliti Jugoslavijo v letu 1919, da sprejme plebiscit na Koroškem, po 70 letih zagrizene in sistematične germanizacije, je bila težka krivica napram Slovencem na Koroškem in splošno napram Jugoslovanom, kar bo jasno razvidno italijanskim bralcem, če jih spomnimo na to, da se je Italija ponosno toda upravičeno uprla načrtu, da bi se leta 1920 izvršil podoben plebiscit v dolinah Visokega Poadižja. G. A. Borghese (v članku pod naslovom: Il confine d'arroccamento, priobčenem v „Corrierre della Sera“ z dne 14. X. 1920) je zelo dobro zgostil razloge za to odbijanje v naslednjem vzklikanju: Kakšen plebiscit, za ljudstvo, zastrupljeno po stoletni germanizaciji! Dopustite, da to prebivalstvo živi z Italijo toliko let kolikor stoletij je živelo pod avstrijskim jarmom in potem šele bomo govorili o plebiscitu! — Jugoslaviji pa so naložili plebiscit na Koroškem kar takoj. In ko so ga naložili, so ga organizirali in vodili na tak način, da so napravili iz njega farso, tragično žrtev, sramotno ze njenega režiserja.

DVOJEZIČNOST

Iz razlaganja g. W. O. bi bilo razvidno, da je Uredba o dvojezičnem poučevanju na južnem Koroškem iz leta 1945 nastala baje na pritisk „zagovornikov aneksije k Jugoslaviji“ na koroško deželno vlado. To da bi dajalo avstrijskim oblastem pravico, da ukinejo Uredbo iz leta 1945. Toda ali so „zagovorniki priključitve v Jugoslaviji“ v letu 1945 res zahtevali samo to zelo skromno drobtinico narodnostnih pravic? Ne! Uredba o dvojezičnem poučevanju na mešanem ozemlju iz leta 1945 ni bila naložena deželni vladi in na to zvezni vladi ne od Zavezniške vojaške uprave in ne od drugih; Uredbo je izdala — res minimum onih pravic, ki pritičejo sleherni manjšini — vlada sama, prostovoljno, da bi jo navajala v diskusijah na mirovni konferenci kot dokaz široke dobrohotnosti do slovenske manjšine. Najbolj vidne avstrijske politične osebnosti so se namreč hvalile s to uredbo in se z njo ponašale v inozemstvu in doma; zlasti sam zunanji minister dr. Gruber se je hvalil z njo kot zglednim primerom na neki seji konference namestnikov ministrov v Londonu aprila 1948. Hvalili so torej imenovano Uredbo in se z njo hvalili toliko časa, dokler so se bali, da bi mirovna konferenca prisodila del Koroške Jugoslaviji zato, da bi rešila Slovence na Koroškem, ogrožene po germanizaciji. Toda kakor hitro so se čutili varni glede meja, po popolni spremembi odnosov Sovjetske zveze do Jugoslavije, so začeli z napadi na šolsko uredbo; ti napadi so v svoji silovitosti rasli do take meje, da je — kot potrjuje W. O. — „situacija v letošnjem letu kazala na bližnji preklic dvojezičnega poučevanja“: tistega poučevanja, s katerim se je toliko hvalil dr. Gruber, prikazujoč ga kot najmočnejši dokaz pravičnosti, ki po njegovem mnenju obstoji v Avstriji v narodnostnih zadevah! — In čujte še to poslednjo bistroumnost tega darežljivega duha: W. O. pravi, da bo ukinitev dvojezičnega poučevanja, ki so jo vsak trenutek pričakovali, „odložena! vsaj za nedoločen čas“, da bi pokazali razumevanje za gesto maršala Tita. Kakšna velikodušnost: namesto da bi Slovencem na Koroškem že kar danes vzeli poslednji ostanek vzgajanja v materinskem jeziku — osnovne pravice, danes priznane že tudi kolonialnim plemenom — ga bodo odvzeli šele prihodnje leto!

Ne, ne gre za velikodušnost, temveč za trden nepopravljiv nacionalistični instinkt. V tamkajšnji deželi je že tradicija — moramo na žalost povedati — da postopajo na tako beden in nelojalen način pred velikimi odločitvami: leta 1945 kot leta 1920, vedno blage besede, vabljenja, obljube; toda kakor hitro čutijo, da imajo svoj plen na varnem, se pokaže brutalna pest nasilnega in nekontroliranega gospodovalca. (Dalje)

Martin Andersen Nexö

Otroška leta

Odlomek iz knjige

Življenje tod zunaj na paši mi je dobro delo. Notranjost se mi je pomirila in pridobil sem si tisto zadoščenje, ki ga še otrok le stežka pogreša. Z notranjim zadoščenjem sem ugotovil, da nekaj zmorem in da sem sposoben za kaj. Pri žetveni veselici sem sedel zraven kmeta in ta je imel nagovor name in me imenoval svojega najboljšega fanta. Povedal je to z nasmehom, a kako mi je potem položil roko okrog ramen sem mogel videti, da je trohico tega resno mislil.

Moje življenje je dobilo vsebino in to je mnogovrstno vsebino, podjarmil sem njegovo središče. Um se mi je napolnil z vednostjo o stvareh in bitjih ter z zanimanjem zanje-spoznavati jih natančno, je pomenilo brigati se zanje. Vzljubil sem govedo in opazil, da je tudi živina vzljubila mene in se ni jezila, če sem jo kaznoval, temveč gledala v meni neke vrste previdnost božjo. Proti večeru, ko si je želela domov, je mukala semkaj proti meni, kakor da mene prosi dovoljenja, da bi smela domov v hlev in na večerno krmljenje. Nič zamere ni bilo v nji, ker sem jo tepel samo, kadar se to ni dalo preprečiti, in nikdar surovo; moj gospodar je povedal v mojo hvalo, da še ni imel pastirja, ki bi z živino tako prijazno ravnal. „Martin nikoli ne tepe živali", je rekel s priznavanjem za mizo.

Zdaj sem se navadil imeti rad živino, po vsem prekarjanju, kar sem ga imel z njo, ter skrbeti zanjo. In od tod je držalo mnogo niti v naravo; k travnim bilkam, ki jih je pulila z jezikom in čeljustmi in zvečila hrst, hrst, kakor dela oblič; k pticam, ki so opravljale kakor živina svoje navade ob dolečenih urah, k soncu, ki je tako mnogo opravilo zame in za vse stvari. Sonce je bilo tisti zdravnik, ki je izčistil moje dihanje in ga oprostil nadležnega pohrkavanja, ki je bilo slišati, kakor bi cunje trgal; sonce je poganjalo bilke v rast, da je prasketalo v njih in delalo teleta vrtoglava od poletja, vsa pijana slasti. Kakor vse drugo je imelo tudi sonce svojo navado, od njega so izhajale vse druge in bile nalezljive. Delilo je dan na razne obroke in odmerjalo ljudem in pticam in rastlinam po vsej zemlji njih vsakdanje delo.

Kakor velikanska ura je bilo vse to; sonce in ves prostor okrog mene. Premikalo se je v ritmu in treba je bilo samo poslušati in se včutiti v ta ritem; najbolje, če si ga imel v krvi kakor živali in rastline. To so bile samo ure, majhne ure, ki so visele v veliki uri in šle po nji. Najsi se je skrilo sonce za oblake, sem le vedel, koliko je ura; ptice so mi povedale, pa rastline in živina. Občutek časa mi je prešel polagoma v kri.

Pa tudi drugi čuti so se razvili v meni. Teh petero čutov, ki jih sme človek imeti, sem poznal na pamet; živina pa je imela še nekatere druge in te sem si takisto prisvojil. Fantje, ki so prihajali k meni v vas, so imeli svojo zabavo v tem, da so mi zavezali oči, nekakih desetkrat zavrteli naokrog in me potem vprašali, kje je sever.. Vedel sem, dočutil sem to, kakor dočutijo ptice selivke v svoji krvi smer, v katero morajo leteti.

Čuti so se mi izostrili in zgubili hkrati tisto bolno preobčutljivost, ki mi je povzročala toliko hudega in bila videti nesmiselna spričo razmer, v katerih sem zrasel. Toda občutljivost je popustila, da mi ni bila več v muko. Moji čuti in občutki so krenili v drugo smer, se izostrili v bistvene stvari in me povedli v tesen stik z veliko celotnostjo. Tako tesen je bil moj odnos do narave, ki me je obdajala, da sem pri priči opazil, brž ko se je prikazalo kaj tujega v mojem svetu, pa naj si je bil to samo kak pes.

Neki večer me je poslal veliki hlapec, naj mu prinesem nekaj s poda, a sem se vrnil brez tega, karkoli je že bilo. Na podu je bilo temno kakor v rogu, jaz pa sem začutil da je nekdo tam notri. Hlapec me je začel oštevati, nazadnje pa so vzeli leščerbo in odšli gledat. Našli so potepuha, ki je spal v senu. Za delj časa sem bil na glasu, da vidim več kakor navadni ljudje.

Tisti čas je prišel k meni na pašo večji fant, ki sem ga sicer poznal, s kterim pa nisem imel nikdar nič opraviti. Bližal se mi je čudno plaho, napravil velik ovinek okrog mene, nato pa prišel na mah z dolgimi koraki in vase stisnjeno glavo proti meni. „Ti", je rekel šepetaje, in me v zadregi smehljaje se potegnil za rokav, „ali je res, ti, da z zavezanimi očmi uganeš vse štiri nebeške smeri?"

Dovolil sem mu, da mi je zavezal oči z ruto in me zavrtel naokrog; eksperiment ga je zadovoljil. „ To je pa res zanimivo", je dejal globokoumno in si položil prst na nos. „Kajti Marryat pravi, da Indijanci zmeraj zlahka uganejo vse štiri nebeški strani; doslej sem mislil, da je to sleparija. Je to res, da začutiš, če je kak človek v tvoji bližni in da se v temi nikoli ne zadeneš v kak predmet?"

Jakoba so imeli za čudaka in on sam je bil vedno najrajši sam zase. Prebiral je čudne knjige in vedel je vedno kaj, o čemer drugi še pojma niso imeli.

Njegova mati je bila vdova po mlinarju. Oče je umrl, ko je bil Jakob še čisto majhen; in preselila sta se v Nexö, kjer je kupila vdova majhno hišico. Imela je še hčerko Marijo, ki je bila na svoj način prav tako čudna kakor deček. A najbolj čudaška v vsej trojici je bila mati sama.

Jakob je bil visok in močan. Kadar je bil v šoli ropot preveč neznanski, je posegel vmes s tem, da je vstal in zagrozil s svojo stisnjeno pestjo pred očmi. To je navadno ugnalo ropot. Tudi učencem, ki so zaostajali v učenju, je pomagal v črkovanju in imel neverjetno potrpežljivost. Sam pouka ni potreboval; vedel je veliko več kakor učitelj in bilo je splošno mnenje, da ga bo treba poslati v Ronne v latinske šole.

Večkrat je prišel k meni na pašo in prinašal s seboj knjige, iz katerih je glasno bral, ali pa mi pripovedoval vsebino knjig, ki jih je že prebral.

Kakor v snu mi iz daljave še šušlja njegov glas v ušesih, kakor sem ga slišal ob neki posebni priliki. Bil je deževen dan in Jakob mi je pripovedoval čudno zgodbo o nekem trikotu, dveh moških, ki sta ljubila isto žensko. Ta je dobila otroka, ki je bil zdaj temu zdaj onemu podoben. Otrok je stanoval menjaje se pri svojih očetih, toda kadar je bil pri enem, je bil podoben drugemu in narobe in zato se je v obeh očetih vnela ljubosumnost. Deček je dobil dve zlati uri za birmo in je vobče dobival zmeraj vse po dvoje, dokler ni nazadnja vse dvojno videl. Fantastična zgodba, o kateri niti trohice nisem razumel in ki me zategadelj ni nehala preganjati in strašiti v meni.

Jakob je imel isti razglabljajoči izraz kakor njegova sestra in njegova mati. Obraz mu je bil široko rezan kakor pri onih dveh in bil je enolično sive polti. Po naravi je bil hudo plah; če je prišel tod mimo in odkril, da so drugi fantje pri meni, je šel mimo, kakor da me ne pozna. Kadar je kaj pripovedoval, se je vedno sklanjal čisto k meni in šepetal — tudi če ni bilo nikogar tu, kakor da mi hoče zaupati kako dragoceno skrivnost.

Čeprav je bil najmočnejši fant v šoli in najboljša glava v nji, je bil od sile skromen in nezahteven; negova ponižnost se je kazala med drugim v redki zmožnosti, da je umel občudovati druge. Jaz nisem bil vajen, da bi mi kdo prisojal kake dragocene lastnosti in je zato pomenilo veliko, da je v meni nekaj videl. Občudoval je mojo sistematično metodo pri paši živine. „Saj si kakor Napoleon", je rekel, „ti vladaš s tem, da premišljuješ."

Napoleonovo ime sem slišal zdaj prvič in Jakob mi ga je opisal tako, da se mi je razrastel v velikansko bajno žival, ki si je nadela človeško obličje: Napos Leon, dolinski lev, ki ga je prerokovalo že Janezovo razodetje. Poznal sem knjigo razodetja: dedu in babici sem bral iz stare in nove zaveze. In nedeljska šola se je domala izključno držala razodetja. Razumel ga nisem nikoli; zdaj pa je dobilo neko mistično zvezo s sedanjostjo in je pomenilo tako neko veličino.

Jakob je bil nepraktičen; niti z žepnim nožičem ni znal ničesar izrezljati niti se ni mogel naučiti pokati z bičem ali pa zadeti s kamnom kako tarčo. Prav tako ni imel sodbe o ljudeh. Vsakogar, kogar je spoznal, je prepesnjeval tako dolgo, dokler ni bil podoben komu tistih, o katerih je bral. In ko se je sprehajal, je imel oči zmeraj uprte v tla, zatopljen v misli; zgrešil je najbolj samoumevne stvari v naravi. Ni bil opazovalec. Toda v njegovi glavi je že tedaj vrelo polno idej. Prinesel je svet knjig v življenje svojih prijateljev, kakor jih je kasneje prisilil, da so zavzemali stališče do misli in idej.

Julius Fučik

Zapiski izpod vešal

„Očka" — to je šestdesetletni učitelj Jožef Pešek, predsednik učiteljskega društva, zaprt petinosemdeset dni pred menoj, kjer je izdelal načrt za reformo svobodne češke šole in s tem zagrešil zahrbten napad na rajh.

„Očka" — to je . . .

Toda kako boš vse to napisal, fant moj? To bo težko delo. Dva, ena celica in leto dni! V tem času so že izginili narekovaji pri besedi „očka", v tem času je iz dveh jetnikov različne starosti postal resničen oče in resničen sin, v tem času sva med seboj zamenjala navade in priljubljene reke in celo ton govorjenja, spoznaj danes, kaj je moje in kaj očetovo, s čim je prišel v celico on in s čim jaz!

Bedel je pri meni cele noči in z belimi mokrimi obkladki preganjal smrt, kadar se je bližala. Požrtvovalno je čistil gnoj iz mojih ran in nikoli ni pokazal, da mu smrdi njih gnili vonj, ki se je širil okrog moje slamnjače. Pral je in krpal uboge cunje moje srajce, ki je postala žrtev prvega zasliševanja, in ko se ni njo že nič dalo narediti, me je oblačil v svoje perilo. Prinesel mi je marjetico in travno bilko, kar je z velikim tveganjem utrgal, pri jutranjem polurnem sprehodu na dvorišču pankraške ječe. Spremljal me je z ljubečimi očmi, ko sem odhajal k novim zasliševanjem, in dajal nove obkladke na nove rane, s katerimi sem se vračal. Kadar so me odpeljali na nočno zasliševanja, ni zaspal, dokler se nisem vrnil in dokler me ni položil na slamnjačo in me skrbno zavil v odeje.

Taki so bili najini začetki, a nadaljnje skupno življenje ni bilo nič drugačno, tudi potem, ko sem že mogel stati na lastnih nogah in vračati sinovske dolgove.

Toda takole, fant, vsega na eno sapo ne boš mogel napisati. Celica štev. 267 je v tem letu živela bogato življenje in vse, kar je živela, je po svoje živel tudi očka. In pripovedovanja še ni konec. (In to ima celo prizvok upanja).

Celica štev. 267 je imela bogato življenje. Skoraj vsako uro so se odpirala vrata in je prihajala inšpekcija. Res je bilo zaukazano postreno nadzorstvo nad težkim komunističnim zločincem, toda poleg tega je ljudi gnala v celico tudi gola radovednost. Pogosto so tudi umirali ljudje, ki ne bi smeli umreti. Toda redko se je zgodilo, da ne bi bil umrl tisti, o katerega smrti je bil kdo prepričan. Prihajajo tudi pazniki iz drugih hodnikov, se spuščajo v razgovor ali molče razkrivajo odeje, strokovnjaško primerno delajo cinične dovtipe ali ubirajo prijaznejši ton. Eden od njih — rekli mu bomo Prašek —prihaja pogosteje kot ostali in s širokim smehom sprašuje, ali „rdeči vrag" kaj potrebuje. Čez nekaj dni Prašek odkrije, da ta rdeči vrag vendarle nekaj potrebuje, brivca. In pripelje brivca.

Brivec je prvi jetnik, ki ni iz naše celice in se z njim seznamimo: tov. Boček. Dobrosrčna usluga Praškova se izkaže kot medvedja usluga. Očka drži mojo glavo, tovariš Boček kleči ob slamnjači in si prizadeva s topo britvico izkrčiti si pot skozi bukovo hosto. Roke se mu tresejo in v očeh ima solze. Prepričan je, da brije mrliča. Prizadevam si, da bi ga pomiril:

„Le pogum, fant, če sem prestal zasliševanje v Petschkovi palači bom pač prenesel tudi tvoje britje."

Toda moči imava vendarle malo in tako morava počivati oba, on in jaz.

Čez dva dni spoznam nadalnja dva jetnika. Gospodje komisarji v Petschkovi palači so nestrpni. poslali so pome in ker Polizeimeister vsak dan piše ob pozivanju, da sem „transportunfähig", dajo ukaz, da me pripeljelo kakor koli. Dva jetnika v kaznjenskih oblekah hodnikarjev ali hausarbeiterjev se ustavita torej pred najino celico z nosili, očka me z muko potlači v obleko, tovariša me naložita na nosila in odneseta. Eden izmed njiju je tovariš Skorepa, bodoči skrbni oče vsega hodnika, drugi je . . . Sklonil se je nadme, ko drsim po nagnjenem dnu nosil, nesenih ravno po stopnicah, in pravi:

„Drži se!"

In pristavlja tiše:

„Tako in tako!"

Tokrat se ne ustavimo v sprejemni pisarni. Neseta me dalje, po dolgem hodniku proti izhodu, hodnik je poln ljudi — danes je četrtek in sorodniki prihajajo po perilo svojih zaprtih — vsi gledajo ta neveseli sprevod, o očeh jim gori sočutje, a to mi ni pogodi. Premaknem zato roko h glavi in jo stisnem v pest. Morda bodo videli in razumeli, da jih pozdravljam, morda pa je to samo nora kretnja, toda več ne morem, več moči pač še imam.

Na pankraškem dvorišču so nosila naložili na tovorni avto, dva SS-ovca sta sedla k šoferju, dva SS-ovca z rokami na odprtih torbicah za revolver sta se razkoračila ob moji glavi — in smo šli. Ne, idealnih cest pa tu res nimajo: en jarek, drugi jarek, in preden smo prevozili dve sto metrov, sem zgubil zavest. To je bila komična vožnja po praških ulicah: tovorni petonski avto, določen za trideset jetnikov, trati bencin za enega jetnika, dva SS-ovca spredaj in dva zadaj z revolverji v rokah z roparskimi pogledi stražijo truplo, da bi jim ne ušlo.

Drugi dan se je komedija ponovila. Tokrat pa sem vzdržal prav do Petschkove palače. Zaslišanje ni bilo dolgo. Komisar Friedrich se je nekam nepazljivo dotaknil mojega telesa in že so me peljali nazaj, spet nezavestnega.

Tedaj so prišli dnevi, ko že nisem več mogel dvomiti, da živim. Bolečina, rodna sestra življenja, me je na to zelo jasno opominjala. Tudi Pankrac se je zavedal, da sem po nekem nesporazumu še pri življenju, in prihajali so prvi pozdravi: skozi debele zidove, ki so doneli od trkanje, in iz oči hodnikarjev, ki so delili hrano.

Samo moja žena ni nič vedela o meni. Sama v celici, samo za eno nadstropje niže in za tri, štiri rešetke dalje, sama je živela v bolečini in je tavala po dvorišču in svet se je vrtel okoli v upanju, dokler ji ni soseda na jutranjem sprehodu pošeptala, da je že konec z mano, da sem menda v celici umrl za ranami od zaslišanj. In nje in ni niti čutila, kako ji paznica s pestmi na licih daje tolažbo in si prizadeva, da bi jo spravila v vrsto, ki pomeni regularno jetniško življenje. Kaj neki so videle njene velike, dobre oči, ko so se brez solz ozirale po belih stenah jetnišničnega trakta? In drugi dan spet druga novica, da nisem umrl, da me niso tako do smrti pretepli, ampak da nisem mogel prenesti bolečin in da sem se v celici obesil.

Jaj pa sem se tedaj premetaval po ubogi slamnjači in se vsak večer in vsako jutro vztrajmo obračal na bok, da bi Gustini mogel zapeti pesmi, ki jih je tako ljubila. Kako, da jih ni slišala, ko sem vanje vdahnil toliko topline?

Danes že ve, danes že sliši, čeprav je bolj oddaljena kot takrat. In danes vedo tudi pazniki in so se tudi pazniki že navadili, da celica štev. 267 prepeva, za vrati, naj bo mir.

Celica štev. 267 prepeva. Prepeval sem vse življenje, ne vem, zakaj naj bi prenehal ravno ob koncu, ko je življenje najbolje. In očka Pešek? Ah, to je nekaj posebnega! Pešek je strasten pevec. Nima niti posluha niti glasu niti spomina za melodijo, toda pesem ljubi s tako vročo in vdano ljubeznijo in odkriva v njej toliko veselja, da niti ne slišim, ko drsi z glasu na glas in trdovratno poje „g", ko tvoja ušesa naravnost hrepene po „a". In tako pojeva, ko se naju polašča tesnoba, prepevava, ko je dan vesel, s pesmijo spremljava tovariša, ki odhaja in s katerim se verjetno ne bomo videli več, s pesmijo pozdravljava dobre novice z bojišča na vzhodu, pojeva zaradi tolažbe in pojeva iz radosti, tako kakor pojo ljudje že oddavna in bodo prepevali, dokler bodo ljudje.

Ni življenja brez pesmi, kakor ni življenja brez sonca. In midva tu v celici dvakrat potrebujeva pesmi, ker sonce k nama ne pride. Štev. 267 je severna celica, samo v poletnih mesecih za nekaj trenutkov nariše zahajajoče sonce na vzhodni strani sence mreže — očka pa samo stoji, naslonjen na pograd in gleda na ta bežni sončni obisk . . . in to je najžalostnejši pogled, ki se ti more nuditi tu.

Sonce! Tako radodarno sveti ta okrogli čarovnik, toliko čudežev ustvarja pred človeškimi očmi. In tako malo ljudji živi v soncu. Sijalo, da, sijalo bo in ljudje bodo živeli v njegovih žarkih. Krasna je ta zavest. In vendar bi rad vedel nekaj tako neskončno manj važnega: Ali bo sijalo — tudi še za naju?

Najina celica je vsa na sever. Samo v časih poleti, ko je dan veder, vidiva, kako sonce zahaja. Ah, očka, rad bi videl tudi, kako sonce vzhaja.

Anton Tomaž Linhart

Ta veseli dan ali Matiček se ženi

Tretji akt

Osmi nastop

Budalo Zmešnjava

Budalo: Moram stole in mizo napraviti; bo se-esion. (Mizo na sredo zavleče in stole okoli postavi; na mizi je tinta, papir, peresa in kup aktov).

Zmešnjava: Imate zmerom dosti dela, Budalo!

Budalo: Tolik-kanj, vidijo, je opraviti, da ne vem, k-kje mi glava stoji.

Zmešnjava: Verjamem, saj jaz sam skoraj na vsak drugi teden pridem.

Budalo: Oh, kaj oni! Njih se zve-eselim, kadar pridejo. Justiciale še vendar k-kaj noter nese.

Zmešnjava: Zastonj se mačke švigajo.

Budalo: Le kresija, k-kresija, ta je naš križ. Naj spremislijo, dvanajst prot-tokolov moram jaz sam peljati. K-kdaj je bilo to slišati? Že dvaintrideset let sem in p-praxi, nismo imeli drugega p-protokola kakor tukaj (pokaže na čelo) in je šlo vse dobro.

Zmešnjava: Protokol mora v glavi biti, drugo je vse nič.

Budalo: S kmeti je pak celo ta velika te-ežava. Da mu le količkaj na križem hodi, že ga zlodej v k-kresijo nese, že vpije: Pravica! Pravica! — Včasi smo mu leskovo p-pravico po hrbtu dali, pak je bilo!

Zmešnaja: To je pač res. Kmet je prevzeten ratal.

Budalo: Toliko je z njim opraviti, da jim ne morem povedati. In vse to zastonj, naj premislijo, zas-stonj! —

Zmešnjava: Uh, osli!

Budalo: Zdaj nam hočejo celo š-šolo napraviti. Ne vem, ali bi se č-človek smejal, ali bi se jezil.

Zmešnava: Traparije! Kaj ljudje zmislijo!

Budalo: Oh, smo jim že dali zastopiti. Ne bo šole, tako gvišno, kakor sem jaz Bu-Budalu, da bi se kresija na glavo postavila. Pak s-saj je kmet sam noče, to še dobro!

Zmešnjava: Na hvali, da je kmet neumen; sicer bi bila naša reč pri kraju.

Deveti nastop

Budalo, Zmešnjava, Žužek

Žužek: Je že vse pripravljeno?

Budalo: J-je že.

Žužek: Baron bo kmalu tukaj. Hoče danes zraven biti. (K Zmešnjavi:) Gospod Zmešnjava, naj mi še kaj povedo o moji stari. Je zdrava, trdna?

Zmenšjava: Oh trdna; redi se grozno, kar menijo.

Žužek: Je bila zmerem na to debeljšo plat.

Zmešnjava: To me prav veseli, da jo poznajo.

Žužek: Tako dobro kakor njih, če ne bolj. O trijacih je bilo ravno trideset let, da sva na Gobovem gradu vkup služila, jaz za šibarja in ona za hišno. Med nami rečeno, jaz bi jo rad preskrbljeno videl.

Zmešnjava: Saj je zdaj lahko, kakor smo že govorili. Matiček je mora vzeti.

Žužek: Baron mi je tudi zastopiti dal. Tiho, ravno prihaja!

Deseti nastop

Baron, Žužek, Zmešnjava, Budalo, rihtni hlapec

(Baron se usede; zraven njega na desni plati Žužek, na levi Budalo, Zmešnjava stoji na strani, doli pri vratih rihtni hlapec.)

Žužek: Berite, Budalo!

Budalo: Po vrsti?

Baron: Le od kraja, le od kraja!

Budalo (bere pismo): „An das löbliche O-Ortsgericht der Herrschaft Haberburg — Jurij K-Kopriva, im Dorfe Globoko sesshaft geewesener Unterthan — contra Matija Z-Zatilnik wegen Vergütung der Meloria-azionen.“

Žužek: Jim bo zapopadek te tožbe v kratkem razložil, vaša gnada. Rajnki Anže Kopriva, oče Jurijev, je zapustil mitensko zemljo, zraven še sedm otrok. Jurij, najstarejši med njimi, ni mogel za kup zglihati. Zemlja je tedaj gruntni gosposki nazaj padla in je bila potlej prodana Matiju Zatilniku za devetinšestdeset ranš. Zdaj Jurij Kopriva naprej prinese, da je negov oča Anže namesto stare, lesene kajže novo hišo gor postavil in zemljo za sto in trideset ranš poboljšal. On pravi tedaj, da je Matija Zatilnik dolžan, ta denar njemu nazaj povrniti.

Baron: Tega bi jaz moral povrniti. Zakaj zemlja je meni nazaj padla, jaz sem jo Zatilniku prodal — s hišo vred.

Žužek: Kaj šel Kdor na mojem gruntu zida, meni zida. Kajža je stala še sto in dvajset let; pak bi jo bil še on pustil. Da se ti reči konec stori, se Jurij Kopriva najprvič v žold da; drugi otroci si bodo že po svetu kruha iskali. Tukaj zunaj se jokajo. Če hočejo, vaša gnada, jih pustim noter priti?

Baron: Ni treba. Pak jutri — pojutrišnjem — al pak danes teden. — Ta tožba se drugi dan naprej vzame. Otrokom se jesti da in naj potlej domov gredo.

Žužek (glasno hlapcu): Jurij Kopriva in Matija Zatilnik imata danes teden priti; (na stran): Jurija ne pusti iz grada, me zastopiš?

(Marka gre in čez čas spet nazaj pride.)

Baron: Le naprej, le naprej!

Budalo (bere drugo pismo): „An das löblich Ge-ericht etc. etc. Andre Zakrilovec contra den Einnemmer zu Babja dolina wegen wi-iderrechtlicher Abnahme —“

Baron: To ne sliši k meni. Le naprej!

Budalo (bere spet nekaj drugega): „An Seine Hochfreiherrliche G-Gnaden & Marija S-Smrekarica, Beschlüsserin zu Schwammburg, contra N. N. vulgo Matiček, Gärtner, re-espektive Hausmeister bei hochgedacht Seiner freihe-errlichen Gnaden in puncto m-mutui & promissi matrimonii.“

Žužek (k Marku): Matiček naj pride! (Marka gre ven in spet pride. Zmešnjava naprej stopi.)

Enajsti nastop

Matiček, poprejšnji

Budalo (piše): „Contra N. N.“ Tvoje ime.

Matiček: Matiček.

Budalo: Priimek?

Žužek: Kako se tvoj oča imenuje?

Matiček: Naj mi povedo, kdo je moj oča?

Matiček: Ga nimam, sem ga zgubil.

Žužek: O le tiho, ga bomo že našli. Tedaj „contra N. N. vulgo Matiček —“

Budalo (piše): „Den Einspruch der obbenannten Marie Smrekarica wider die Heirath des erörterten Matiček N. N. betreffend.“ Zmešnjava naj naprej stopijo. Ta gospod bodo za Smekarico besedili; Matiček se bo sam odgovarjal.

Matiček: Jaz sam, ja. Znam jezik brusiti kakor kak doktor. Svoje denarce bom lahko tako zapravil, mi ne bo nikoli treba teh pijavk najemati.

Žužek: Tiho! — Gospod Zmešnjava, naj oni najprvič njegov reverz berejo.

Zmešnjava (bere): „Jaz spodaj podpisani“ — Častitljiva gosposka! Sicer vem, da se pravica po novih postavah ne sme drugače kakor po nemško iskati.

Matiček: Če je po kranjsko ne najdem, ji bom moral žvižgati. Zakaj nemško ne znam prav.

Žužek: Tiho bodi!

Zmešnjava: Ker je pak le-ta reverz mojega zoprnika po kranjsko gori postavljen, tak prosim za dispenzacion pro hoc času, da ga bom tudi po kranjsko bral.

Baron: Že dobro, že dobro!

Matiček: Tak moj reverz po novih postavah morebiti ne velja —

Žužek: Tiho bodi! (K Zmešnjavi): Naj berejo!

Zemšnjava (bere): „Jaz spodaj podpisani spoznam, da mi je moja ljubezniva deklica Marija Smrekarica, ključarica na Gobovem gradu, dve sto gotovih kron naštela; in obljubim iz hvaležnosti, da jo bom vzel in tudi te denarje, kadar bo hotela, nazaj povrnil. Matiček N. N.“ Jaz pravim, da je Matiček dolžan svojo obljubo držati, to je, Marijo Smrekarico vzeti in denarje, katere je prejel, nazaj povrniti. Častitljivi, visokovredni, imenitni gospodje! — Še nikdar ni bila tožba enake imenitosti njih sodbi podvržena! — In za Jakobom v starem testamentu, kateri je sedem let za svojo nevesto služil —

Baron (mu v besedo pade): Preden dalej gremo — (K Matičku): Al spoznaš ti svoj reverz?

Žužek: Zdaj govori, jezičnik!

Matiček, Ko bi jaz jezičnik bil, kakor pravijo, bi naprvič rekel, da le-ta podpis Matiček N. N. nobene zaveze v sebi nima. Zakaj človek brez imena ne more nič obljubiti, nič podpisati, nič dolžan biti. Ampak jaz sem pošten mož; moja vest mi je ljubši kakor dve sto kron. Jaz tedaj spoznam svoj dolg in ta reverz. Le samo to prosim zamerkati,častitljiva gosposka, da ga gospod Zmešnjava prav brali niso. V mojem reverzu ne stoji: Jaz obljubim, da jo bom vzel, ampak tako: Jaz obljubim, da jih bom vzel, to se reče, denarje. To je velik razloček.

Baron: Kako stoji, jo ali jih?

Zmešnjava: Jaz pravim jo.

Matiček: Jaz pravim jih.

Žužek: Naj pokažejo. Zmešnjava! (Bere): E-e-e dekelca, e-e-e gotovih e-e-e-ha — in obljubim iz hvaležnosti, da jo — jih — jo —

Budalo: Ena s-svinja?

Zmešnjava: Dato non conceso. Naj bo tedaj „jih“. Visoko učeni gospodje! Oni bodo lahko zastopili, da se tukaj Matiček al nalašč al zares prepisal. Zakaj ni mu treba obljubiti, da bo denarje vzel, katere mu je naštela, za katere je prosil —

Matiček: Katere mi je vrnila — ona je vedela, da so pri meni dobro naloženi. In potem — ko bi bil jaz obljubil njo vzeti, bi meni ne bilo treba obljubiti, da ji bom denarje povrnil.

Zmešnjava: Iz hvaležnosti, tako stoji v reverzu: in obljubim iz hvaležnosti.

Baron (k Žužku): Kako bomo to razločili?

Žužek (k baronu): Na prisego ga ženimo.

Baron: V reverzu stoji, da je obljubil, prejeti denar povrniti, kadar bo ona hotela. On ga mora tedaj danes povrniti, al pak naj to vzame. (K Žužku): Bomo videli, kako bo piskal; saj nima cvenka.

Matiček: Kadar bo ona hotela, naj dobro preudarijo te besede, vaša gnada; o gosposki nič zraven ne stoji; to oblast, meni čas ali dan naprej pisati, kdaj sem dolžan denarje povrniti, je sama sebi prihranila. Postavim pak, da bi jih tudi še danes povrniti dolžan bil in da bi jih vendar ne povrnil, tak je še druga klanfica zraven, da je ne morem vzeti.

Zmešjnava: Kaj za ena klanfica? Ti si obljubil, tedaj moraš.

Matiček: Počasi! — Nisem mogel obljubiti; tedaj ne smem.

Žužek: Zakaj ne?

Matiček: Zavoljo mojih imenitnih staršev!

Baron: Imenitnih staršev!

Matiček: Naj malo potrpe, gospod žlahtni; jih bom skoraj našel, saj jih že sedemnajst let iščem.

Žužek: Šentani tat! Na cesti je bil najden.

Matiček: Zgubljen, gospod žlahtni, in ukraden sem bil, če hočejo vedeti.

Baron: Zgubljen in ukraden?

Matiček: Ne drugače, vaša gnada! Na meni je veliko ležeče, sicer bi me nobeden ne bil ukradel — in to znamenje na mojih rokah (hoče desno roko izvleči).

Žužek (hitro): Križček na desni roki?

Matiček: Kako pak oni vedo?

Žužek: Bog z nami: On je! On je!

Baron: Kdo?

Žužek: Moj Jurček!

Matiček: Znabiti; cigani so me za Matička imenovali.

Žužek: Si bil od ciganov ukraden?

Matiček (štemano): Blizu nekega gradu! - Gospod Žužek, naj me moji žlahti nazaj dajo; za mernik petic jim dober stojim.

Žužek: Sram me je! — Pak kaj bom tajil? — Natura je premagala! — Jurček! Jurček! — Ti tvoje srce nič ne pove?

Matiček: Nič.

Žužek: Tak objemi ga! Pritisni ga na svoje prsi!

Matiček: Koga?

Žužek: Svojega očeta. (Ga objame.)

Matiček (žalosten): Ojej! Ojej! — In moja mati?

Žužek: Ravno ona!

Matiček: Kdo?

Žužek: Smrekarica.

Baron: Njegova mati?

Budalo: Ta-ak je ne bo vzel.

France Bevk:

Zvita žena

Od tega je že dolgo: živela sta kmet in kmetica — kmet je bil počasne pameti, a njegova žena zvita kot kozji rog.

Pa se je zgodilo, da je kmet zagledal spečega zajčka, planil je po njem — hop! — ga zgrabil za vrat, zajček je milo zavekal in že je bilo po njem. Potem ga je prijel za uhlje, ga nesel domov in rekel ženi: „Glej, žena! Danes sem vstal z desno nogo, zajček se mi je sam ponudil. Pripravi ga za kosilo!“

Kmetica je zajčka odrla, zakurila ogenj in dolgoušec se je pekel in cvrl v ponvi, da je dišalo po vsej hiši in daleč naokrog. Ženi, ki je bila zvita kot kozji rog, je še najbolj dišalo, zato si je nekaj izmislila.

„Ti“, je rekla možu, „meni se zdi, da ta zajček prehudo diši. Zavohal ga bo lovec in te zatožil, same sitnosti bodo iz tega.“

„Raca na vodi!“ je planil mož in se udaril po čelu. „Prav praviš, žena! Kaj bi bilo brez tvoje pameti! Vrzi zajčka v pomije, nočem imeti opravka niti z biriči niti s sodnijo.“

„Ne bodi nor!“ se je nasmehnila kmetica. „Še ni vse izgubljeno. — Pojdi, povabi župana na kosilo. Kjer je župan, tam je tudi pravica.“

Možu se je ta nasvet zdel moder in se je tako odpravil na pot. Medtem je bil zajček pečen in ocvrt. Žena ga je postavila na mizo in ni čakala niti moža niti župana in ga je začela jesti. In niti ni bilo treba hiteti, da ga je pospravila in oglodala do belih koščic, preden se je vrnil mož, zakaj županova hiša je bila daleč na drugem koncu vasi.

Ko se je kmet vrnil, je rekel: „Župan takoj pride. Ali je zajček pripravljen?“

„Je“, mu je odgovorila žena. „Samo zrezati ga je treba in pojesti. Pa je nož tako skrhan, da se ga z njim ne upam lotiti. Daj, nabrusi ga, preden pride župan!“

Mož je takoj ubogal, zakaj žena mu je zmeraj po pameti ukazovala. Vzel je nož, odšel za hišo, kjer je stal brus, in brusil s tako vnemo, da so se prikazovale iskre.

Medtem je prišel župan. Pozdravil je kmetico, kakor se spodobi, in vprašal po njenem možu.

„Ali ga ne slišite?“ je rekla kmetica. „Za hišo je in za žive in mrtvi brusi nož, da bi vas zaklal.“

„Kako to?“ se je zavzel župan. „Na kosilo me je povabil. Rekel je, da ste spekli zajčka.“

„Kakšnega zajčka neki!“ je dejala žena. „To je gola zvijača. Ako vam je življenje drago, vam svetujem, da jo takoj pobrišete od tod. Zdi se mi, da bo kmalu tu.“

Ko je župan zaslišal sršanje brusa, mu res ni zadišalo po dobrem. In ker je bil velik plašljivec, je vzel pot pod noge in jo je kar se je dalo naglo ubiral po klancu.

Žena pa je tekla za hišo, poklicala moža in mu rekla: „Slišiš, župan je prišel in mi je vzel zajčka; ni čakal, da bi ga skupaj pojedli.“

„Kaj?“ je vzkliknil mož. „Kje je, nepridiprav? Kod je tekel, da ga ulovim?“

In ni čakal odgovora, že je bil na klancu, tekel je za županom, vpil in grozeče dvigal nož.

Ko je župan opazil, da kmet teče za njim, je še trdneje verjel, da je vse res, kar mu je rekla kmetica. Bežal je kar mu je dala sapa, se zaprl v hišo in vpil skozi okno:

„Biriči, pomagajte! Ubiti me hoče! Biriči — zaklal me bo!“

Biriči so pritekli, nosili so dolge brke in še daljše sulice, krive sablje so jim bingljale ob pasu. Trije so bili in vsi trije pripravljeni do zadnje kaplice krvi braniti župana. Nič si niso dali dopovedati, kmet je moral domov, sicer bi ga bili razsekali na drobne kose.

Dospel je, se upehan sesedel na klop in zajavkal: „Pa kako je mogoče, da ti je vzel zajčka?“

„Tako“, je rekla žena. „Prosil me je, naj mu zajčka pokažem. Pokazala sem mu ga, on pa — hop! — ga je zgrabil in tekel skozi vrata.“

„Če celo župan take počenja“, je vzdihnil mož. „Potem sploh ni pravice na svetu.“

„Ni je“, je pritrdila žena.

In še dobro, da župan, kmeta ni zatožil zaradi nasilja. Bržkone se ga je prehudo bal.

Josip Murn-Aleksandrov:

ŠENTJANŽEVO

Na nebu zvezde se prižigajo,
kresnice iz lesov se dvigajo
v poletno noč.

Studenci tiho se pregibljejo,
kot v sanjah praproti se zibljejo
v poletno noč.

Cvetov zdaj čas in čudnih je semen,
vse polno gleda vejic iz slemen
v poletno noč.

Vse polno gleda vejic mi iz koč,
obstal tam sveti Janez je, gredoč
v poletno noč.

Obstal tam sveti Janez je gredoč,
do rane zore še kresnikujoč...
in vso to noč!

Pred osmimi leti

Večno bodo v našem spominu živeli oni, ki so umrli za pravično življenje delovnega ljudstva.

V nekaj dneh bo osem let od dogodka v noči od 14. na 15. decembra 1943. Ob desetih zvečer je bil v Železni Kapli „alarm". V toplih gostilnah in kavarnah so vživali sadove mučenega slovenskega delovnega človeka gestapovci, SS-ovci, fašistična policija in žandarji. Po še nekdo se je držal vedno te družbe, domači izdajalci in gestapovski vohuni.

Vsa okolica Železne Kaple je bila v globokem snegu, kjer so partizani, borci za svobodo, izmučeni in sestradani vodili neenako borbo proti fašizmu. V Košu pod Obirjem je 14. decembra popoldan pet partizanov ustrelilo gamsa, da ne bi bili Trplakovim v nadlogo pri borno odmerjeni prehrani. Karničarjevi so iz srca radi postregli borečim se slovenskim fantom. Tov. Miha Pečnik partizansko Pavel, se je kot vodja patrolje pomenil z domačimi pri Trplaku, da bo prenočil s svojimi fanti na skednju. Mihi je namreč prevzel težko in tvegano nalogo, da vzdržuje vezo s partizanskimi edinicami, ki so operirale na zapadu, v Rožu in Ziljski dolini. Ves dan so pregazili v globokem snegu in zvečer do skrajnosti izmučeni legli v seno.

Alarm v Železni Kapli sta povzročila dva grajska, ki sta istega dne bila na lovu v Košu. Hitela sta v Železno Kaplo in izdala partizane fašistični policiji, katera je takoj odšla iz Železne Kaple h Trplaku in tam obkolila speče partizane na skednju. Vnela se je borba, ki je trajala dve uri. Partizani se niso hoteli predati. Partizani so od pol ene do pol treh po polnoči sestrelili vso municijo. Tudi ročne granate so že zadnje popokale. Mihi je vrgel zadnjo bombo in se pognal v sneg in noč. Obležal pa je zadet od fašistične brzostrelke. Rafal mu je zdrobil noge. Napol živega so fašisti zvezali za noge in z vrvjo vlekli proti Obirski centrali. Umrl je med potom na izkrvavitvi. Tudi Mihi Malej, Brečkov v Lobniku in tov. Štefan iz Mežiške doline, sta bila tokrat ubita od fašistov.

Junaška smrt treh partizanov, ki niso štedili z napori za svobodo, nas opominja, nas spominja na velike čase protifašistične borbe na Koroškem. Ta dogodek pred osem leti nas svari pred tistimi, ki se jih drži kri borcev za svobodo. Dokler nam bodo taki ljudje merili in rezali kruh, dokler bodo gospodarili taki ljudje slovenski zemlji, katero so napravili rodovitno žulji naših prednikov, tako dolgo mora vladati tista želja in tista odločnost, katero so manifestirali padli borci pri Trplaku, katerim si že iz oči bral globoko sovraštvo do krivičnih grajskih, a ljubezen do pravice, ki živi v delovnem ljudstvu.

Ta dogodek pa nas svari tudi pred tistimi, ki danes v tej ali v oni obliki podpirajo politiko napadalcev in zasužnjevalcev, politiko sovraštva med narodi. Vsi narodi so si v sorodu, a dopuščajo in podpirajo neusmiljeno izkoriščanje človeka po človeku, sleparijo zavedne delavce, da bi pozabili na lastno moč in samoodločbo na socialnem polju.

Slava junakom ki so padli pri Trplaku pred osmimi leti.

KOLEDAR

Sobota, 8. december: Brezm. Spoč. M. D.
Nedelja, 9. december: Peter
Ponedeljek, 10. december: Smiljan, Judita
Torek, 11. december: Damaz

SPOMINSKI DNEVI

9. 12. 1826 — Rojen pri sv. Duhu pri Škofji Loki pesnik, prevajalec in politik Franc Cegnar.

10. 12. 1520 — Martin Luther je sežgal papeževo pismo, bulo, s katero mu je sporočil, da je izobčen iz rimskokatoliške cerkve.

11. 12. 1918 — Umrl v Ljubljani pisatelj Ivan Cankar.

BILČOVS

Ko je leta 1938 prihrumel kruti nacizem čez avstrijske meje, smo vsi že nekako nehote zaslutili bližino vojne. Nismo se varali, saj ni trajalo dolgo in že je stegnil zemlje lačni Hitler svoje dolge prste preko mej svoje dežele in hotel ugrabiti najprej slovanskim narodom in potem pa še ostali Evropi zemljo in svobodo. Vojni metež se je pričel, zmagovale so hitlerjeve tolpe širom tujih držav. Pijan svojih zmag je nenasitljivi nemški pohlep segal čim dalje, že celo v afriške pustinje, meneč, da bo s svojo surovostjo in zatiranjem drugih narodnosti osvojil celi svet. Smrt so nosile cevi nemških topov, granate in bombe po svetu. Odpor drugih narodov je naraščal, narodi Evrope se niso dali tako naglo uničiti in vojna se je vlekla dolga leta. Začelo je Hitlerju primanjkovati orožja, in da bi na hitro še dal svoji vojni industriji potrebnega materiala za svoje topove, je stegnil svojo krvavo roko tudi po blagoslovljenih predmetih, po zvonovih v naših cerkvah. Kjer koli so imeli v zvoníkih bronaste zvonove, so jih morali dati za vojne namene. Tudi iz naše farne cerkve so vzeli vse 4 zvonove kakor tudi še 6 iz naših podružnic. Samo najmočnejši v podružnici Velinja ves je smel ostati in ta nam je od 18. III. 1940 pa do nedelje 2. XII. t. l. zvonil sam v bilčovskem stolpu. Dasi nam odvzetih zvonov nihče ni plačal, smo kljub temu sklenili, da si nabavimo nove zvonove, da tako zacelimo tisto rano, ki nas je z odvzemom zvonov začela skeleti, kajti zvonovi naše farne cerkve so bili ponos nas vseh.

Zbrali smo se pred 10. tedni pri Odrajcu v Bilčovsu in sklenili, da naročimo zvonove in sicer kar pet. Štiri za Bilčovs in enega za podružnico v Želučah. Postavil se je odbor za zbiranje prispevkov, ki je takoj začel poslovati. Delali so naši za to postavljeni možje res vzorno in tudi splošno so farani vseh slojev s prav malenkostno izjemo kar krepko segli v svoje žepe in radevolje darovali toliko, da smo po 10. tednih že dobili nove zvonove in jih z vsemi drugimi stroški vred že plačali. Stali so z vsemi drugimi plačili 76.000 šilingov. Pokazalo se je tukaj, da skupna volja in vzajemnost vseh le nekaj premore in tudi nekaj ustvari. Cela fara se je enotno oprijela vzajemne misli in šlo je. Da bi nas zmiraj vodila ta misel enotnosti, bi pač naš človek dostikrat tudi v drugem oziru marsikaj dosegel. Nedelja, 2. decembra je bila praznik cele fare. Blagoslovili in potegnili smo v zvonik nove zvonove. Slovesnost je bila res lepa. 42 tet — devic in 12 botrov in botric je stalo ob zvonikih, katere je blagoslovil gospod prošt Benetek. Prisostvovali so še gospodje dekan Košir, župnika iz Kotmare vesi in Št. Ilja, profesor dr. Pavel Zablatnik in bogoslovec Rudi Sofran. Požarna bramba je strumno obkrožila vrsto zvonov, mešani in moški pevski zbor pa sta zapela krasne naše pesmi v pozdrav zvonovom. Lepo so bile podane tudi številne deklamacije šolarjev, kakor tudi odraslih deklet. Ob dviganju posameznih zvonov pa so zagrmeli topiči, kar je slovesnost še bolj povzdignilo. Ogromno je bilo število domačinov, ki so prisostvovali tej redki slovesnosti, pa veliko je bilo tudi tujcev, ki jih je privabil še lepi dan med nas v Bilčovs.

Sedaj nam že pojo novi zvonovi, naj bi nam oznanjali več veselih kot žalostnih ur. Naj bi nas vse varoval Bog pred takimi časi, da bi spet morale naše cerkve biti oropane svojih zvonov za to, da bi pohlep in lakota po zemlji enega naroda hotela z njimi moriti in uničevati druga ljudstva. Želja naša pa je tudi ta, da bi v vseh vprašanjih vladala med nami taka enotnost kot smo jo pokazali pri nabavi novih zvonov.

Sveče-Kajže

Sprejeli smo naslednjo izjavo, ki jo na željo Valentina Buzzija objavljamo:

V torek, dne 13. novembra je bil v Svečah pogreb moje hčerke Gertrude Buzzi, p. d. Čabijeve. Deklica nam je umrla že v soboto ob 3 uri zjutraj. V petek zvečer ob zelo slabem vremenu jo je bolniška sestra iz bolnice prinesla domov, a je že tedaj bila prehlajena.

Deklico smo imeli namen pokopati v nedeljo. Ker se je zdravniku zdelo, da je smrt sumljiva, je naznanil to orožnikom, ki so v soboto zvečer povedali, da se mora s pogrebom počakati, dokler ne pride komisija iz Celovca.

V nedeljo nikogar ni bilo, v ponedeljek dopoldne pa je bil prevoz deklice v Celovec na preiskavo. Zdravniki so tam ugotovili, da se je deklica zadušila zaradi „Wolfsrachen" in težav pri požiranju. Zaradi napake v grlu ni čudno, da se je to zgodilo. Pripominjam, da smo morali spati vsi člani družine, starši in dva mala otroka, v sobi poleg mrtve deklice, kar je bilo ob koncu že zelo težko in skoro neznosno, saj je otrok ležal skoro 4 dni v krsti. Najbolj težko pa nam je bilo, da so nekateri sosedje in sovaščani mislili tako grdo in obsojali nas starše, da smo zakrivili smrt. Kaj podobnega ne privoščim nikomur doživeti. Je že dovolj hudo, da otroku kaj manjka, potem pa pride še smrt in tako dolgo odlašanje pogreba in raznovrstno sumničenje hudobnih ljudi.

Od oseb pa, ki so imele opravka s to zadevo, pa bi pričakoval več razumevanja in srčne kulture. Ali je treba, da mi je nekdo dejal: „Ihner Kind muß in Klagenfurt erst aufgeschnitten werden, werma eine schaun, wos drinne is!" Če bi mi dotični orožnik dejal, da bodo morali pač mojega otroka preiskati, bi to lažje prenesel.

Zahvalim pa se vsem tistim, ki so moji ženi in meni ob težki uri stali z razumevanjem in sočutjem ob strani.

Buzzi Valentin.

ŠMIHEL PRI PLIBERKU

Kakor vedno so Slovenci iz Šmihela in okolice tudi v nedeljo, dne 2. decembra t. l., do zadnjega kotička napolnili Šercerjevo dvorano, ko so šmihelski prosvetaši spet vabili na igro. Uprizorili so „Počeni prstan", ki ponazoruje enega izmed mnogih primerov razbitega družinskega življenja, kot neizogibno posledico vojne. Igrali so dobro, kar je zasluga spretnega režiserja in so se posebno izkazali Drnolka, Tone in Jerica.

Prireditev so otvorili mladi šmihelski tamburaši, nov zbor mladcev, okoli petnajstih let, zbor, ki ga tudi, kar bi ne bilo treba niti poudarjati, ker je samoumevno, vadi in vežba neumorni in vztrajni Silan. Pri svojem prvem nastopu v nedeljo so mladi tamburaši pokazali že lepe uspehe. Mešani pevski zbor pa je pod vodstvom Miheja Sadjaka skrbel za lepe pevske vložke.

SELE

V petek, 23. novembra, je doletela žagarja Valentina Keliha, pd. Škrjanca na Frajbaci tragična smrt. Ta dan je imel opravka na občini. Ob povratku domov se je ustavil v gostilni Falle, kjer ga je prehitela noč. Ko se je v temi vračal domov, je zašel na Husov travnik. Na tem travniku se ob vsakem deževju nabere globoko vode. Tokrat je stala voda menda tri metre visoko. V to mlako je Kelih zašel in utonil. Ko ga še naslednji dan, v soboto, ni bilo domov, so ga iskali domači v gozdu in povsod, kjer koli bi se bil mogel nahajati, toda bilo je zaman. Šele v nedeljo so fantje zapazili v tej mlaki klobuk. Orožnik je veslal s čolnom in potegnil utonjenega moža na suho. V torek, so 65-letnemu možu zazvonili kot prvemu novi zvonovi. Vse tri njegove hčerke so prihitele iz Švice, kjer si služijo kruh, da so pospremile svojega očeta na zadnji poti. Vsem sorodnikom izrekamo iskreno sožalje!

19

Najsrečnejši so bili seveda oni, ki so se skrivali pod Rožčico. Zato so ti sosedje tudi s kristjansko ljubeznijo kolikor mogoče pomagali svojim bližnjim. Oče Serajnik in Mirko sta vzela mnogo ubogih mater in otrok pod streho. Tudi nesrečni Davorin je zahajal k njima. Onadva sta kupovala tudi živež za vso sosesko, da ni čez zimo umirala gladu. Sploh sta Serajnik in Mirko po očetovsko skrbela za svojo okolico.

V prvi sili in za prvo potrebo so si bili kmetje za prihodnjo zimo pripravili skupno stanovanje na Gradišču. Tu so si zamašili dvorane, tam zadevali zidovje, ondi zopet zazidali raztrgana okna.

Nekega dne so popravljali globoko klet, da bi shranili v njej nekaj slabih poljskih pridelov. Zid se je bil udrl. Treba je bilo razkopati grobljo in izvoziti kamenje na prosto. Dodobra so že bili razgrebli kup na vse strani. A kar naenkrat zavpijejo delavci vsi prestrašeni. Glejte čudo, izkopali so mrtvega človeka. Bil je — Tresoglav.

Vsi so se zavzeli in strmeli nad njegovo smrtjo. Toda nihče ni vedel, kako je prišel ta človek na Gradišče v klet; saj ga ni bilo prej v njihovem taboru.

Še bolj pa so se čudili sosedje nad mrtvecem in se spogledovali, ko so našli v njegovi suknji ključa od železnih vrat, ki vodijo v podzemski hodnik. Tu je bil sedaj tisti ključ, ki je izginil takrat iz vrat, ko je čuval Strelec vhod na Gradišče. To je bilo dokaza dovolj, da je bil Tresoglav tedaj v kleti in da je on potegnil ključ iz vrat. Pa tudi oni ključ so našli pri njem, o katerem je prej trdil Serajnik, da ga je izgubil v taboru pod Rožčico.

Strašen sum je izpreletel sedaj očeta Serajnika in tudi Mirka. Grozna slutnja jima je polnila dušo. Toda molčala sta. Plašč krščanske ljubezni sta pogrnila čezenj, češ, o mrtvih ne govori nič žalega! Ali kakor pravi slovenski pregovor: „Smrt pokoplje vse sovraštvo". Prekrižali so se vsi ter molili kleče za njegovo grešno dušo.

Grozno smrt je storil Tresoglav. Bil je žrtva svoje lakomnosti in izdajstva.

Tresoglav je imel za plačilo prejeti tretji del vsega plena od Turkov. S tem se je delal na videz zadovoljnega. A v svoji lakomni duši se je kesal, da ni zahteval polovice od vsega. Saj je le on sam spravil Gradišče sovražniku v roke.

Zatorej je izkušal skrivši si prisvojiti več plena, nego so mu ga odločili Turki. Natihoma je znašal ponoči v globoko klet na gradu najbolj dragocene stvari. Hotel se je dobro okoristiti. A v njegovo nesrečo so ga zalezli stražniki. Opravičeval se je sicer pred poveljnikom, ali tajno v kleti nakopičene dragocenosti so jasno pričale o njegovi krivdi. Nato so mu odvzeli Turki ves delež od plena in povrh so mu še celo žugali s smrtjo.

Ves obupan in potrt je taval potem Tresoglav po taboru. A židovska lakomnost mu ni dala mirovati. Vtihotapil se je nekega dne do turškega plena in vrgel gorečo baklo vanj, da ga zažge. Pa le majhen del je zgorel, vse drugo so rešili iz ognja vojaki. Njega samega so ujeli in za kazen zaprli v globoko klet, kamor ni prihajala sončna svetloba, češ, tu naj umrje gladu zaradi svoje požrešnosti.

Sovražnik je bil odšel z Gradišča, Tresoglav pa je umiral v temni kleti. Glad je hud gospod. Nenasitni izdajalec je lizal sedaj mokro kamenje in jedel prst, da si gasi žejo in polni želodec.

Z njegovega telesa je izginjalo meso. Postal je kost in koža. Naposled ga je bila sama okostnica. Zadnje svoje moči je še hotel uporabiti v to, da se reši.

V kleti je ležalo več brun in hlodov. Z njimi je začel suvati in tolči v razpokano zidovje, ki je ločilo klet od kleti. Mislil in upal je, da ga bo kdo slišal. A vse zaman. Le mrtvo zidovje se je usmililo njegove muke.

Ko je namreč zid podrl, se je udrla vsa stena in pokopala Tresoglava na veke.

Tako je Bog kaznoval požrešnika in izdajalca kristjanov.

Almira je po turškem odhodu vsak dan željno pričakovala svojega očeta. Menila je, da dojde domov, obložen s bogastvom, zdrav in vesel. V svoji domišljiji si je že slikala bodoče življenje v sreči in zadovoljnosti.

A kakor bi trenil, je bila ta nada uničena. Na dom so ji prinesli očeta — mrtvega.

Vsa obupana in zbegana se je vrgla Almira mrliču na prsi in se ni ganila od očeta, dokler ga niso sosedje položili v hladni grob.

Od tistega časa je glodal na Almirinem srcu strašen

Starostni rekordi

Zgodovinsko je dokazano, da je Abrahamovo starost 175 let dosegla cela vrsta oseb. Leta 1797 je umrl Anglež John Sturrigton v starosti 160 let. Ob njegovem grobu sta jokala dva njegova sinova: najstarejši je dočakal 102 leti, drugi je preminul v starosti 169 let. Kot stoleten mož se je še udeležil s svojimi tovariši — ribiči plavalne tekme. O grofici Desmot poročajo, da je hodila, ko je bila stara že 140 let, vsak teden na sedem kilometrov oddaljen trg. Desmotova se je rodila leta 1464 in je umrla leta — 1604. Anglež Thomas Parre, rojen leta 1483, umrl star 152 let, se je znova poročil, ko je imel 130 let.

Mogoče, da bo ta ali oni temu oporekal, češ da so navedbe starih kronistov, netočne in nezanesljive, saj poročajo še danes o starih ljudeh prav iz tistih dežel, kjer je največ analfabetov in kjer niti ne znajo pravilno šteti. Toda v našem stoletju imamo zanesljive uradne podatke, iz katerih se da starost popolnoma točno ugotoviti. Da je na primer Nemec Anton Adner umrl leta 1822 v starosti 117 let, je razvidno z njegovega nagrobnega spomenika. Friderik Sadow, ki je obhajal leta 1935 stodesetletnico v nekem pruskem zavetišču za onemogle, je dokazal svojo starost z rojstnim listom. Klasična dežela starih ljudi je Rusija. Harkovska univerza je pred nedavnim časom sporočila, da je najstarejši sovjetski državljan star 154 let. Leta 1861 je bilo v carski Rusiji preko 20.000 oseb, ki so bile stare nad sto let, in leta 1950 je bilo v Sovjetski zvezi okrog 2.700 stoletnikov. Zanesljivo torej lahko trdimo, da imamo danes na svetu ljudi, ki živijo 100—120 ali še več let.

Človeško telo lahko doseže tako visoko starost. Fiziologi so izračunali, da lahko srce, ta neumorno delujoči motor, vzdrži okrog sto let. Znameniti raziskovalec možgan, Oskar Vogt, ki je star osemdeset let, je dokazal, da lahko dosežejo možganske celice starost 120 let. Možgani delujejo po čisto določenih prirodnih zakonih in se starajo po letih, nikakor pa ne zaradi duševnega dela, saj imamo prav med intelektualci visoko število starih ljudi. Bernard Shaw je bil star 95 let, prav toliko tudi znameniti zoolog Korschelt. Tizian je ustvaril v 95. letu svojega nesmrtnega „Kristusa s trnovo krono". 81-letni Edison je prijavil svoj 1033 patent. Verdi je komponiral opero „Falstaff", ko je imel osemdeset let. Toliko stari so umrli Kant, Nerst in Hittorn. Vsa ta imena so pa le neznaten odstotek znamenitih mož, ki so ustvarjali še v visoki starosti in stari umrli.

Na splošno gledano, doseže človek danes višjo starost, kot so jo dosegli naši predniki. Povprečna starost meščana v starem Rimu je znašala samo trideset let, za časa tridesetletne vojne se je dvignila na petintrideset let, v začetku devetnajstega stoletja je znašala štirideset let, proti letu 1900 45, leta 1920 55 let, danes pa znaša šestdeset let. Dandanes postajamo torej starejši in vemo zakaj. Temu sta pripomogli higiena ter zatiranje nalezljivih bolezni. Manj pa nam je znano, zakaj se staramo. Nova raziskovalna veda tako imen, gerontologija (grški geron-tarec) si je stavila za cilj, da raziskuje vzroke staranja. Pri staranju igrajo važno vlogo hormoni in fermenti, celice reitkulo-endotellalnega sistema ter spremembe v možganih. Kadar bomo v resnici poznali vzroke staranja, bodo stoletniki prihodnjih pokolenj tako zdravi in delavni, kakor so današnji štiridesetletniki.

Vedno je človek z zavistjo gledal na tiste živali, o katerih trdijo, da dosežejo visoko starost. Sicer je pa treba takoj omeniti, da ni vse zanesljivo, kar se trdi o večstoletnih papigah, o starodavnih slonih in krokodilih. Prav pri papigah se često dogaja, da stare ali poginule živali nadomestijo z mladimi, potem pa pripovedujejo, da so papige še iz davnih časov pradedov. Vendar kažejo v londonskem zoološkem vrtu kakaduja, ki mu je ime „Old Bill" in je tam že od leta 1851. Med pticami naletimo na celo vrsto takih, ki živijo zelo dolgo. V berlinskem zoološkem vrtu so imeli preko petdeset letnega avstralskega žerjava.

O štorkljah vemo, da živijo sedemdeset let, orli, sokoli, sove in gosi dosežejo prav toliko let kot človek ali pa še več. Golobi dosežejo 40 do 50 let, kokoši in race 20, kanarčki 14 let.

Sesavci navadno ne dosežejo tako visoke starosti. Divja svinja živi 30 let, govedo 20 do 25 let, psi in koze 12 do 15, zajci 5 do 7, podgane in miši tri leta. Opice ostarijo mnogo prej kot ljudje. Opice, ki dočakajo 20 ali 30 let, so že precej redka prikazen. Ameriški učenjak Yerkes trdi, da je na primer šimpans, ki je star dvajset let že tako star, kot človek pri petdesetih letih. Slon doseže visoko starost, niso redki primeri, ko je slon živel v zverinjaku nad sto let.

Zelo stari postanejo mrzlokrvni vretenčarji. Krokodil doseže sicer le štirideset let, medtem ko žive želve tri sto let. Karpi in ščuke živijo do sto let. Kratka je življenjska doba pri žabah in močeradih, ki dočakajo komaj deset let. Praživali, mikroskopsko majhna živa bitja so pravzaprav nesmrtne. Enocelično bitje se vedno deli v dvoje celic in temu deljenju praktično tako rekoč ni konca.

Rastline cvetnice živijo le kratko časa, eno do dve leti. So pa tudi med rastlinami take, ki žive zelo dolgo: rododendron 88 let, tulipan in magnolije preko sto let, mirta 156, preko sto let vrtnice. Pri drevesih so tako imenovane letnice zanesljivo merilo starosti, bolj zanesljivo celo kot vsako ustno izročilo ali pa zapisek, kajti letnic na drevesu ni mogoče potvarjati. Z vso gotovostjo lahko trdimo, da dosežejo na primer topoli 300 do 600 let, hrast 500 do 1000, prav tako tudi lipe, tise celo do 3000 let. Montezumska močvirna cipresa v Oaxaca v Mehiki, ki je bila znana že Cortezu, je stara preko 6000 let. Vse starostne rekorde pa presega neka ameriška rastlina, ki se učeno imenuje Gaylussacia brachycera. Dva učenjaka ameriškega poljedelskega ministrstva, Coville in Wherry, sta ugotovila, da je rastlina stara 13.000 let. Ta v Pennsylvaniji rastoča rastlina je torej starejša kot najstarejši zgodovinski dokazi človeštva, 8000 let starejša od egiptovskih piramid. Ko je začela rasti, je bila še ledena doba.

RADIO-PROGRAM

RADIO CELOVEC

Nedelja, 9. december:

7.15 Duhovni nagovor. Pester nedeljski spored — 8.10 Kmečka oddaja — 12.45 Kulturno zrcalo tedna — 13.00 Pozdrav za mesto in deželo — 16.00 Zabavni koncert.

Ponedeljek, 10. december:

6.10 Jutranja glasba — 8.15 Kaj kuham danes? — 8.30 Pozdrav zate — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.30 Poročila. Teden in mi. Komorna ura — 16.00 Pevska ura — 19.15 Glas mladine.

Torek, 11. december:

6.10 Jutranja glasba — 8.15 Kaj kuham danes? — 8.30 Pozdrav zate — 10.45 Veder dopoldne — 11.25 Šolska oddaja — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 13.45 15 pestrih minut — 14.30 Poročila. Okno v svet. Lahka glasba — 15.45 Za ženo in družino — 18.45 Kmečka oddaja.

Sreda, 12. december:

5.50 Pet minut za kmetijstvo — 6.10 Jutranja glasba — 8.30 Pozdrav zate — 10.15 Šolska ura — 10.45 Iz ženskega sveta — 11.00 Veder dopoldne — Za podeželsko ljudstvo — 14.30 Poročila. Oddaja za podeželje — 17.10 Popoldanski koncert — 22.15 Tango-melodije.

RADIO LJUBLJANA

Nedelja, 9. december:

7.00 do 8.00 Pester glasbeni spored — 8.15 Zabavna glasba — 11.00 Od pravljice do pravljice — 11.30 Želimo vas razvedriti — 12.40 Zabavna glasba — 13.10 Želeli ste — poslušajte! — 15.10 Priljubljeni slovenski zbori in samospevi — 15.30 Kmetijski nasveti — 15.45 Domače polke in valčki — 16.55 Operni koncert — 17.30 Igra godba na pihala — 18.20 Uganite, kaj igramo! — 22.15 Melodije za oddih in zabavo.

Ponedeljek, 10. december:

5.30 do 7.30 Pester glasbeni spored — 12.00 Glasbene slike in intermezzi — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Melodije iz vsega sveta — 14.10 Slovenske narodne, umetne in ponarodele pesmi — 15.10 Zabavna glasba — 17.10 Francoske popevke — 18.30 Igra Vaški kvintet — 19.15 Veseli zvoki — 19.40 Zabavna glasba — 22.15 Za ljubitelje plesne glasbe.

Torek, 11. december:

5.30 do 7.30 Pester glasbeni spored — 6.40 Gospodinjski nasveti — 13.00 Od melodije do melodije — 15.10 Zabavna glasba — 15.30 Želeli ste — poslušajte! — 17.30 Na harmoniko igra Vili Lokošek — 17.45 Kulturni pregled — 18.00 Narodne pesmi poje vokalni kvintet „Niko Štritof" — 18.20 Zdravstveni nasveti — 19.40 Zabavna glasba.

Sreda, 12. december:

5.30 do 7.30 Pester glasbeni spored — 12.40 Zabavna glasba — 15.30 Želeli ste — poslušajte! — 17.10 Veseli napevi — 18.00 Igra Zabavni orkester Radia Ljubljana — 18.30 Gospodarska oddaja — 19.00 Diskusija o sodobnih vprašanjih — 19.40 Zabavna glasba.

RADIO SCHMIDT
„hiša malega človeka"
Radio-aparati za vsakogar - (obroki po dogovoru) - elektro material, žarnice za domačo uporabo in prodajo - Moderna reparaturna delavnica - Študijo za snemanje na plošče.
Celovec, Bahnhofstrasse 22, Tel. 29-48

KINO-PREDSTAVE

CELOVEC

Carinthia

Dne 9. decembra: ob 10. in 14. uri:
„Bergkristall"

Od 11. do 13. decembra:
„Flucht in die Freiheit"

Peterhof

Dne 9. decembra ob 10. in 14. uri: pravljične predstave:

Od 11. do 13. decembra:
„Der Täter meldet sich"

KRIVA VRBA

Dne 8. in 9. decembra:
„Königin von Brodway"

BOROVLJE

Od 8. do 10. decembra:
„Gruß und Kuß aus der Wachau"

CIGARETA „OLD SPLENDOR" BO STALA 45 GROŠEV

Glavni odbor državnega zbora je pooblastil finančnega ministra, da določi za novo vrsto cigaret „Old Splendor" ceno 45 grošev za komad.

Nadalje je odobril glavni odbor odredbo, ki zadeva oddajo živinske soli po znižani ceni za gorske kmete, tako da bodo mogli gorski kmetje tudi naprej dobavljati živinsko sol za neizpremenjeno ceno 600 šilingov za tono, namesto 1200 šilingov.

Torbe za dame, v usnju in NYLON kakor potne torbe, aktovke, kovčke, nahrbtnike in denarnice pri
LEDERWAREN
MARKETZ
Celovec, Bahnhofstrasse 16 (Burg)
Lastna izdelava in reparaturna delavnica

črv kesa in vesti; češ, ona sama je kriva grozne smrti očetove. Iz njene duše je izginilo veselje in radost. Almira ni mogla več najti miru in tolažbe. Pred njenimi očmi je v nočnih sanjah vstajala podoba nesrečne Zalike in — mrtvega očeta.

Šestnajsto poglavje

Tri leta so potem mirno pretekla za Rožno dolino. Turške in druge vojske so sicer tudi še v poznejših letih razsajale po Koroškem, ali prebivalci v Svatnah in v Podgradu niso močno občutili teh bojev v deželi. Do Gradišča ni bil več prihrul niti ogrski kralj Matjaž, niti ljuti Turek. Saj bi pa tudi sovražnik ne bil našel mnogo plena v tem kraju, zakaj ljudstvo je bilo odslej vseskozi siromašno. Kmetje so živeli po teh nezgodah skromno, a vendar so bili zadovoljni s tem, kar jim je Bog dal. Bili so pohlevni in bogoslužni; nesreča jih je storila še bolj ponižne in pobožne, nego so bili poprej.

Pri Serajnikovih je gospodaril zdaj Mirko sam. Zakaj oče Serajnik je bil začel vsled nesrečnih udarcev v zadnji turški vojski kaj hudo bolehati. Neskončno ga je pekla v srcu nesreča Zalina. A bolelo ga je tudi, videčega, da hira in njegov sin, odkar je izgubil svojo nevesto in ženo Zaliko.

Mirko je bil odslej nenavadno tih in pobit. Govoril je malo. Izogibal se je ljudi, najbolj Almire. Da, nje se je celo bal, kakor pregrešne čarovnice.

Nehote se mu je vsiljevala slutnja, da je le Almira kriva vse njegove nesreče. V tem mnenju ga je podpiral tudi njegov oče. Serajnik je namreč vedno trdil, da izpričujeta Tresoglavovo izdajstvo ključa, ki so ju našli pri njem.

Toda več se ni dalo dokazati. Zatorej sta obadva o tej kočljivi stvari molčala, zlasti pa Mirko. Saj si je moral naposled sam priznati, da je i on, to je njegovo nepremišljeno prijateljstvo do Almire, krivo njegove in Zaline nesreče.

Pa tudi mladenič Davorin je čestokrat trdil Mirku, da je Almira kriva Zaline sužnosti ali smrti. A njemu Mirko ni veroval, meneč, da je njegov spomin vedno še temen in meglen. Toda Davorinova pamet je bila sedaj že čista in jasna. Zopet se je vsega dobro zavedal, kar se je godilo na Gradišču, ali verjeti mu ni hotel tega nihče.

Tri leta ni bilo o Zali ne duha ne sluha. Vsi so mislili, da je mrtva. Osobito Davorin je trdil, da je najbrž v penečih dravskih valovih našla svoj grob. Ali njenega trupla niso zasledili nikjer, če je bila tudi Drava mnogo mrličev vrgla na suho.

Preteklo je četrto in peto leto. Tudi šesto se je bližalo h koncu, ali o Miklovi Zali še ni bilo niti sedaj ne sluha ne duha. Vsi so jo imeli za mrtvo in Mirka so smatrali za vdovca.

Čestokrat so molili sosedje v Serajnikovi hiši za njeno dušo. Priporočali so jo Bogu in Materi božji. Zlasti pa sta oče Serajnik in Zalina mati molila vsak dan za njeno srečo na tem ali onem svetu.

Vdolgih letih se pa marsikaj pozabi in izpremeni. Tudi Mirko je pozabil na svojo nevesto in ženo. Imel jo je za mrtvo, ali groba njenega ni poznal, niti vedel za deželo, kjer počivajo njeni telesni ostanki.

Tekom časa se je izbrisala iz Mirkove duše tudi neljuba slutna in sum o Almirini osveti in izdajstvu. Mirko se ni več izogibal deklice, in dekle je zopet iskalo njegovo družbo. Razmerje med njima je postajalo čim ožje od dne do dne. Večkrat sta govorila med seboj in se tudi kakor nekdaj shajala na vrtu.

Nekateri so že menili, da bosta lep par. Drugi so zopet trdili, da ne more nikdar nič dobrega priti od take zveze. Osobito Davorin in Mirkov prijatelj Štefan se nista mogla sprijazniti z mislijo, da bi postala Almira — Mirkova žena.

Najbolj pa se je tej zvezi protivil oče Serajnik sam. „Dokler živim jaz", je rekel starec dostikrat, „ne pride mi Almira, židovsko dekle, za snaho v hišo."

A sivolasemu možu so bili dnevi že šteti. Vedno bolj in bolj je bolehal in slabel. Naposled se ga je lotila bolezen in ta ga je tudi hitro položila v grob.

Z očetom Serajnikom se je podrl zadnji zid, ki je še edini, tako so mislili ljudje, branil Almiri v Mirkovo hišo.

Toda temu ni bilo tako; zakaj Mirkova žena in nevesta, Miklova Zala, je še živela. Ali živela je nesrečno, tužno življenje globoko doli v Turčiji, v stolici turškega cesarstva, v glavnem mestu Carigradu.

(Dalje)

OPOZORILO. V štev. 86. „Slov. vestnika" se je pripetila neljuba pomota, da smo objavili odlomek romana „Miklova Zala", ki pravilno ne spada na to mesto. Vsled tega nadaljujemo z objavljanjem romana v današnji številki spet tam, kjer se je nehalo v predzadnji številki. Prosimo, da nam čitalci neprijetne pomote ne zamerijo!